

НАЗАР Назарій Іванович

**Міжнародна миротворча діяльність: поняття,
принципи та практика реалізації/ International
Peacekeeping Activity: Concepts, Principles and
Practice of Implementation**

спеціальність: 291 - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії
освітньо-професійна програма - Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії

Кваліфікаційна робота

Виконав студент групи
МВСКм-21
Н. І. Назар

Науковий керівник:
к.е.н., доцент, Н. І. Карпишин

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту:

" ____ " _____ 20__ р.

Завідувач кафедри
_____ **О. І. Тулай**

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	6
1.1. Зміст та форми миротворчої діяльності.....	6
1.2. Принципи миротворчої діяльності.....	11
Висновок до 1-го розділу.....	19
 РОЗДІЛ 2. ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	
МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ.....	21
2.1. Роль ООН у проведенні миротворчих операцій.....	21
2.2. Миротворчі місії ЄС для зміцнення міжнародної безпеки.....	31
2.3. Миротворча діяльність Північноатлантичного альянсу (НАТО).....	39
Висновок до 2-го розділу.....	45
 РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ	
ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ.....	47
3.1. Перспективи розвитку кібермиротворчої діяльності ООН.....	47
3.2. Пріоритети реформування миротворчих операцій ООН на сучасному етапі.....	53
Висновок до 3-го розділу.....	59
 ВИСНОВКИ.....	61
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	67

ВСТУП

Актуальність дослідження У сучасному глобальному світі існує багато загроз і викликів, з якими слід боротися не особисто, а колективно – спільними зусиллями. Надзвичайно важливим є застосування таких спільних зусиль задля підтримки миру та безпеки в світі. Далеко не кожна держава має можливість самотужки вирішити це питання і встановити мир. Звідси у держав виникло прагнення вступати у міжнародні безпекові організації. Підтримка міжнародного миру та безпеки є однією з основних цілей ООН, а одним з інструментів досягнення цієї цілі є миротворчі сили.

У ХХІ столітті миротворча діяльність стала більш складною та багатогранною, оскільки пов'язана з політичними, соціально-економічними, та іншими національними проблемами багатьох країн світу. Від першої миротворчої операції до сучасної місії міжнародна спільнота набула неоціненного досвіду щодо урегулювання конфліктів та підтримки миру і стабільності у різних частинах світу.

Міжнародна миротворча діяльність стала сьогодні одним із важливих способів забезпечення національної безпеки, вирішення воєнних конфліктів або недопущення їх поширення на інші регіони. Кожна держава, яка бере участь у миротворчих місіях під егідою міжнародних організацій, має власну відповідальність у підтримці міжнародного миру та безпеки.

Сучасні миротворчі операції покликані не тільки підтримувати мир і безпеку, але й сприяти політичному процесу, захищати цивільне населення, допомагати в роззброєнні, демобілізації та реінтеграції колишніх комбатантів; підтримувати організацію виборів, захищати та просувати права людини та сприяти відновленню верховенства права.

Міжнародна безпека - це такий стан міжнародних відносин, у якому підтримка миру та безпеки є найважливішою метою, а миротворчість у даному контексті способом допомоги конфліктуючим державам створити умови для тривалого та стабільного миру.

В сучасному суспільстві види миротворчості постійно змінюються і миротворчість стає багатосторонньою та комплексною.

Дослідженням теоретичних та практичних аспектів діяльності миротворчих сил займалися такі вчені, як П. Вільямс, Макквін, М. Нагді, М., Й. Купс, Н., Розес, Тарді, Ю. Запарій, О. Ковтун, О. Кресін, Я. Мережко, М. Неліп, Л. Ромадан, О. Стойко, Т. Финдлей та інші. У вітчизняній науці немає комплексного дослідження роботи миротворчих місій і питання аналізуються фрагментарно.

Мета дослідження полягає в науково-теоретичному обґрунтуванні теоретичних та практичних засад миротворчої діяльності та визначенні напрямів її удосконалення та реформування на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин.

Щоб досягнути вищевказаної мети було вирішено наступні **завдання**:

- визначено зміст поняття та принципи миротворчої діяльності;
- досліджено роль ООН у проведенні миротворчих операцій;
- проаналізовано миротворчі місії ЄС;
- проаналізовано досвід миротворчої діяльності Північноатлантичного альянсу (НАТО);
- окреслено вектори розвитку кібермиротворчої діяльності та пріоритети реформування миротворчих операцій ООН на сучасному етапі

Методи дослідження. В роботі використовувався загальнонауковий метод дослідження явищ та процесів; історичний метод та метод абстрагування, методи аналізу, а саме: метод порівняння, індукції та дедукції, статистичні методи, та методи спостереження і узагальнення.

Об'єктом дослідження миротворча діяльність як діяльність спрямована на врегулювання та ліквідацію міждержавних конфліктів.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні аспекти миротворчої діяльності міжнародних організацій на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин.

Наукова новизна полягає в систематизації пропозицій щодо вдосконалення миротворчої діяльності Організації Об'єднаних Націй за такими напрямками реформування: розвиток кібермиротворчості; покращення медичного обслуговування миротворців, в тому числі, у сфері психічного здоров'я; покращення безпеки таборів ООН і автоколон, забезпечення цифрового зв'язку; продовження реалізації стратегії гендерного мейнстримінгу; забезпечення належного управління навколишнім середовищем.

Практичне значення одержаних результатів в тому, що окремі пропозиції можна використовувати в навчальному процесі при викладанні дисциплін.

Структура роботи. Обсяг дипломної роботи складається із 71 сторінки, в тому числі 4 таблиці і 2 рисунки. Список використаних джерел складається із 54 найменувань.

РОЗДІЛ 1.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

1.1. Зміст та форми миротворчої діяльності

Миротворча діяльність допомагає країнам, які конфліктують, створити умови для міцного миру. Миротворча діяльність виявилася одним із найефективніших інструментів, доступних ООН, щоб допомогти країнам пройти складний шлях від конфлікту до миру.

Сильними сторонами миротворчої діяльності є:

- 1) легітимність,
- 2) розподіл тягаря, тобто здатність залучати війська і поліцію з усього світу і крім цього, об'єднуватись із цивільними миротворцями.

Термін «миротворчість» - це невійськові засоби досягнення миру або будь-яка діяльність, спрямована на припинення бойових дій та відновлення миру. Іноді поняття «миротворча діяльність» застосовується лише до військовослужбовців ООН («Блакитних касок»), які використовуються для розведення сторін конфлікту.

Існує чотири форми міжнародних миротворчих дій, які були запропоновані шостим Генеральним секретарем ООН Бутрос Бутросом Галі в доповіді «Порядок денний заради миру» «в 1992 році:

- превентивна дипломатія;
- миротворчість;
- підтримання миру;
- постконфліктне миробудівництво» [39].

Хоча форми миротворчих дій застосовуються на різних стадіях конфлікту, вони невід'ємно пов'язані між собою.

Наведена на рис. 1.1 інфографіка показує зв'язок між стадіями конфлікту та миротворчими діями ООН чи інших міжнародних організацій.

Превентивна дипломатія застосовується до виникнення конфлікту або на його ранніх стадіях. Вона включає дії, спрямовані на запобігання виникненню

суперечок з метою уникнення ескалації конфліктів та обмеження поширення у разі їх виникнення. Превентивна дипломатія використовується у період між звичайною дипломатією та дипломатією криз. У зв'язку з цим вирішальну роль відіграє фактор часу, щоб уникнути гарячої фази.

Рис. 1.1. Стадії конфлікту та форми міжнародних миротворчих дій
[39]

Інструменти превентивної дипломатії є необхідними для уникнення ескалації збройного конфлікту або обмеження його географічного поширення. З цією метою як національні, так і міжнародні дійові особи можуть бути залучені до пошуку потенційних зон конфлікту, які можуть спровокувати нові збройні конфлікти або сепаратизм.

Системні конфлікти можуть спалахнути за сприятливих умов без активних превентивних заходів. Якщо конфлікт загострюється, його можна зупинити або миротворчістю, або примусом до миру.

Зокрема, нерідко міжнародні суб'єкти (міжнародні організації чи інші посередники) у разі виникнення конфлікту вдаються до миротворчості, щоб залучити ворогуючі сторони до переговорів і укладення мирної угоди.

Миротворчість - це дії, що здійснюються з метою приведення ворожих сторін до угоди мирними засобами.

Стаття 33 Статуту ООН передбачає такі мирні засоби:

- переговори,
- дізнання;
- посередництво;
- примирення,
- арбітраж,
- судове врегулювання,
- звернення до міжнародних організацій.

Примус до миру включає дії, які зазвичай передбачають застосування військової сили проти однієї або кількох конфліктуючих сторін з метою відновлення миру. Якщо мирні та тимчасові заходи виявляються недостатніми і не зможуть зупинити конфлікт, то Рада Безпеки ООН може дозволити застосування примусових заходів проти порушника миру.

Після досягнення миру, ООН або інші міжнародні організації можуть розмістити військові підрозділи до завершення миротворчої діяльності для розмежування ворожих сторін.

Підтримання миру - це розгортання присутності ООН на місцях до певного часу за згодою всіх зацікавлених сторін, як правило, за участю військового та/або поліцейського штату ООН, а часто і цивільних осіб.

Миротворчі операції ООН керуючись трьома принципами: згода сторін, неупередженість та незастосування сили, за винятком самооборони або захисту мандата.

Формування миротворчої операції потребує наступних кроків:

1. Угода між ворожими сторонами
2. Підтримка всіх зацікавлених сторін
3. Оцінка технічного поля
4. Доповідь Генерального секретаря ООН
5. Резолюція Ради Безпеки ООН

6. Затвердження бюджету миротворчої операції Генеральною Асамблеєю ООН

7. Укомплектування старших командирів та особового складу

8. Планування миротворчої операції

9. Розгортання миротворчої операції

В операціях з підтримання миру та в операціях з примусу до миру, як правило, беруть участь військовослужбовці ООН для стабілізації конфлікту. Відмінність між цими миротворчими операціями показана в табл 1.1.

Таблиця 1.1

Порівняльний аналіз миротворчих операцій [37]

	Операція з примусу до миру	Підтримання миру
Стадія конфлікту	Ескалація	Деескалація
Згода сторін	Проти волі хоча б однієї сторони	За згодою всіх сторін
Нейтралітет	Проти порушника миру	Неупереджене ставлення до всіх сторін
Застосування сили	За мандатом Ради Безпеки ООН	Несанкціоновано, за винятком самооборони та захисту мандату

Успішна реалізація миротворчої програми створює стійкий мир, коли обидві сторони досягають балансу інтересів, що робить відновлення бойових дій взаємно не вигідним.

Після миротворчої діяльності громади, які постраждали від конфлікту, на всіх рівнях починають постконфліктну розбудову миру, щоб усунути основні причини конфлікту та уникнути його повторення.

Під розбудовою миру зазвичай називають всебічні зусилля міжнародних і національних суб'єктів щодо підтримки соціальних, політичних, професійних, релігійних та інших груп і структур, які мають сприяти зміцненню миру та уникненню рецидиву конфлікту.

Розбудова миру може мати деякі спільні риси з превентивною дипломатією, щоб уникнути руйнування мирних умов. Однак превентивна дипломатія має на меті уникнення кризи, тоді як розбудова миру має на меті запобігти її повторенню.

Розбудова миру сприяє встановленню миру і передбачає усунення як насилля, так і першопричин конфлікту, які можуть призвести до його рецидиву. Згідно з різними дослідженнями, близько половини конфліктів повторюються протягом 20 років після закінчення їхньої активної фази.

Розбудова миру передбачає тривалу багаторівневу діяльність зі створення структур, які сприятимуть культурі діалогу та мирному врегулюванню суперечок.

Розбудова миру може включати широкий спектр заходів:

- примирення ворожих сторін,
- забезпечення рівного доступу до ресурсів і благ,
- боротьбу з корупцією,
- проведення вільних і чесних виборів,
- забезпечення гендерної рівності,
- ліквідацію будь-яких форм дискримінації тощо.

Переломним моментом у зусиллях з розбудови миру є зміна негативного сприйняття протилежної сторони, що склалося в результаті соціальної мобілізації, зумовленої конфліктом.

Розбудові миру має передувати забезпечення деескалації, ефективного розведення сил та/або роззброєння, а також створення середовища безпеки. Міжнародна місія може сприяти соціальній інтеграції комбатантів, підготовці правоохоронних органів і розмінуванню територій разом з можливими військовими або цивільними місіями або окремо від них.

1.2. Принципи миротворчої діяльності

Сучасні миротворчі операції покликані не тільки підтримувати мир і безпеку, але й сприяти політичному процесу, захищати цивільне населення, допомагати в демобілізації, роззброєнні та реінтеграції колишніх комбатантів; захищати та просувати права людини та сприяти відновленню верховенства права; підтримувати організацію виборів.

Миротворці ООН забезпечують безпеку, політичну та миротворчу підтримку у допомозі країнам здійснити швидкий перехід від конфлікту до миру.

Миротворча діяльність ООН – це унікальне глобальне партнерство, яке об'єднує Генеральну Асамблею, Секретаріат, Раду Безпеки, країни, що надають війська та поліцію, а також уряди приймаючих країн у спільних зусиллях для підтримки міжнародного миру та безпеки.

Існують три основні принципи, які дозволяють розглядати операції ООН з підтримки миру як самостійний інструмент забезпечення міжнародного миру та безпеки. Ці три принципи пов'язані між собою та підкріплюють один одного:

I. Згода сторін.

II. Неупередженість

III. Незастосування сили, за винятком випадків самооборони або захисту мандату.

Перший принцип - згода сторін, означає, що операції ООН з підтримки миру, які розгортаються лише за згодою основних сторін конфлікту. Усе це вимагає прихильності сторін до політичного процесу. Їхня згода на проведення забезпечує ООН свободу дій для виконання завдань, передбачених мандатом.

За відсутності такої згоди операція з підтримки миру ризикує стати однією із сторін конфлікту і буде вимушена застосувати примусові заходи, виходячи за межі своєї головної ролі з підтримки миру.

Факт згоди на розгортання операції ООН щодо підтримки миру є необов'язковим, якщо основні сторони або мають слабкі системи командування або роздроблені всередині. Загальна згода є ще менш ймовірною у нестійких

ситуаціях, які характеризуються існуванням збройних груп, не контрольованих жодною зі сторін.

Принцип неупередженості має важливе значення для забезпечення згоди та співробітництва основних сторін, але він не означає нейтральне ставлення чи бездіяльність. Миротворці Організації Об'єднаних Націй повинні бути неупередженими стосовно сторін конфлікту, але не нейтральними при виконанні свого мандату.

Недотримання принципу може підірвати авторитет та легітимність операції з підтримки миру та інколи призводить до відкликання згоди на присутність місії однією чи декількома сторонами конфлікту.

Принцип незастосування сили, за винятком випадків самооборони та захисту мандата полягає в тому, що операції ООН із підтримки миру не є інструментом примусу, однак в ситуаціях, коли слід діяти на користь самооборони чи захисту мандату, вони можуть мати силовий характер з дозволу Ради Безпеки.

У певних ситуаціях Рада Безпеки надає операціям ООН з підтримки миру «жорсткі» мандати. Ці мандати дають повноваження для застосування всіх необхідних засобів для стримування силових спроб зриву політичного процесу, захисту цивільного населення, якому загрожує напад або сприяння у підтримці правопорядку.

Жорсткі заходи щодо підтримки миру мають дещо спільне з діями з примусу до миру, однак, не слід плутати ці два поняття.

В першому випадку мається на увазі застосування сили на тактичному рівні з дозволу Ради Безпеки та за згодою приймаючої держави та/або основних сторін конфлікту.

Коли проводяться дії з примусу до миру, то це не вимагає згоди основних сторін і цьому випадку застосовується військова сила на стратегічному або міжнародному рівні. У звичайній ситуації державам-членам ООН згідно з пунктом 4 статті 2 Статуту ООН, це заборонено здійснювати. Такі випадки, мають бути санкціоновані Радою Безпеки .

Операція ООН з підтримки миру може використовувати силу лише в крайніх випадках. Усі дії мають бути точно вивірені і застосовуватися лише за принципом досягнення результату за мінімальної сили. Застосування сили з боку миротворчих операції ООН може мати політичні наслідки і призводити до непередбачуваних наслідків. Рішення щодо застосування сили приймаються в рамках місії з урахуванням таких факторів як: потенціал місії; сприйняття з боку громадськості; гуманітарні наслідки; охорона та безпека персоналу; вплив таких дій на збереження загальнонаціональної та місцевої згоди на присутність місії.

Миротворча діяльність є гнучкою і протягом останніх двох десятиліть розгорталася в багатьох конфігураціях.

Впродовж десятиліть операції з підтримки миру допомагали рятувати незліченну кількість життів та несли мир та стабільність у багато країн. Однак лише миротворча діяльність ООН не може призвести до повного успіху у створенні необхідних умов для припинення конфліктів та закріплення довгострокових політичних рішень. Для досягнення відчутних покращень у житті звичайних людей у таких галузях, як економічний розвиток, верховенство закону, права жінок, права людини, охорона здоров'я та освіта, основним чинником є партнерство з державами-членами, громадянським суспільством, неурядовими організаціями, установами ООН та іншими сторонами.

Першу миротворчу місію ООН було засновано 29 травня 1948 року, коли Рада Безпеки санкціонувала направлення невеликої кількості військових спостерігачів ООН на Близький Схід для формування органу ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я (ОНВУП, англ. UNTSO) з метою моніторингу виконання Угоди про перемир'я між Ізраїлем та арабськими сусідами.

З 1948 року в 72 миротворчих операціях ООН взяли участь понад 1 млн. жінок і чоловіків, які вплинули на життя мільйонів людей і врятували незліченну кількість життів.

Станом на 30 червня 2022 року ООН приймають участь у 12 операціях з підтримки миру. В цих заходах задіяно понад 87 000 військових, поліцейських та цивільних співробітників, які є представниками 121 країни (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Загальна кількість та склад особового складу поточних миротворчих операцій ООН

(станом на 30 червня 2022 року)

Показники	Тис. осіб
Особовий склад:	73,603
- Війська	62,936
- Поліція	7,623
- Військові спостерігачі	1,004
- Штабні офіцери	2,040
Міжнародний цивільний персонал	3 820
Місцевий цивільний персонал	8 176
Волонтери ООН	1 264
Загальна кількість особового складу	86 863
Кількість загиблих під час поточних миротворчих операцій ООН	1 553

Примітка: складено автором на основі [48]

За всю історію миротворчої діяльності ООН понад 3500 миротворців трагічно загинули заради миру. Лише у 2016 році свої життя віддали 117 миротворців, серед яких були військовослужбовці, поліцейські, міжнародні цивільні службовці, добровольці ООН та національний персонал із 43 країн. Їхня жертва, принесена від імені міжнародного співтовариства, певною мірою відображає заявлену в Статуті ООН місію «позбавити майбутні покоління від лиха війни».

Миротворці ООН є вихідцями з усіх верств суспільства, мають різне культурне коріння і представляють дедалі більше держав-членів. Коли вони служать при Організації Об'єднаних Націй, їх об'єднує відданість справі підтримки чи відновлення миру та безпеки в усьому світі. Їхня спільна мета полягає у захисті найбільш уразливих груп населення та наданні підтримки країнам у період переходу від конфлікту до миру.

Усі миротворці – це цивільний, військовий та поліцейський персонал – працюють спільно. Роль та обов'язки миротворців з часом змінюються, оскільки мандати з підтримки миру стають все більш складними та багатoproфільними. Сучасні мандати операцій з підтримки миру передбачають не лише спостереження за припиненням вогню, а й захист цивільного населення, роззброєння колишніх комбатантів, захист прав людини, зміцнення верховенства права, надання допомоги в організації вільних та справедливих виборів, мінімізація ризику, пов'язаного з протипіхотними мінами і багато іншого.

За даними 2022 року в світі проводилося 12 миротворчих операцій, найстарша – з 1948 року і остання – з 2014 року (табл. 1.3).

Кожна миротворча місія ООН має англійську аббревіатуру, під якою розуміється наступне:

1. UNTSO - Організація ООН з нагляду за перемир'ям (Середній Схід)
2. UNMOGIP - Група військових спостерігачів ООН в Індії та Пакистані
3. UNDOF - Сили ООН зі спостереження за розведенням сил (Сирія)
4. UNIFIL - Тимчасові сили ООН в Лівані
5. MINURSO - Місія ООН з референдуму в Західній Сахарі
6. UNMIK - Місія тимчасової адміністрації ООН в Косово
7. UNISFA - Тимчасові сили безпеки ООН в Аб'єї
8. UNFICYP - Миротворчі сили ООН на Кіпрі
9. UNMISS - Місія ООН в Республіці Південний Судан
10. MONUSCO - Місія ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго
11. MINUSMA - Багатовимірна інтегрована місія ООН зі стабілізації в Малі
12. MINUSCA - Багатовимірна інтегрована місія ООН зі стабілізації в Центральноафриканській Республіці.

В червні 2023 року Рада Безпеки ООН одностайно ухвалила резолюцію про виведення миротворчих сил з Малі. Відповідальність за безпеку в країні

буде нести перехідний уряд, який прийшов до влади після перевороту 2021 року.

Таблиця 1.3

Склад миротворчих місій ООН

(станом на 30 червня 2022 року)

Місія	Початок	Військові спостерігачі	Військові	Офіцери штабу	Поліція	Міжнародне цивільне населення	Місцеве населення	Добровольці ООН	Всього
UNTSO	Травень 1948 р.	145				82	150		377
UNMOGIP	Січень 1949 р.	44				21	47		112
UNDOF	Травень 1974 р.		1,069	54		46	79		1,248
UNIFIL	Березень 1978 р.		9,561	210		244	565		10,580
MINURSO	Квітень 1991 р.	194	20	7	2	72	158	11	464
UNMIK	Червень 1999 р.	9			9	97	215	21	351
UNISFA	Червень 2011	94	2,134	81	42	141	76	34	2,602
UNFICYP	Березень 1964 р.		746	52	64	36	115		1,013
UNMISS	Липень 2011	200	13,221	389	1,468	854	1,414	408	17,954
MONUSCO	Січень 2010	166	12,840	325	1,665	769	2,201	312	18,278
MINUSMA	Квітень 2013		11,726	506	1,744	805	2,579	197	17,557
MINUSCA	Квітень 2014	152	11,619	416	2,629	653	577	281	16,327
Всього		1,004	62,936	2,040	7,623	3,820	8,176	1,264	86,863

Примітка: складено автором на основі [48]

В останні роки в Малі та в усьому регіоні Сахель зросли випадки насильства з боку озброєних осіб та терористичних угруповань, внаслідок чого загинули 303 миротворці. Крім цього, внаслідок кліматичних змін погіршилася умови перебування контингенту та зросла напруга між громадами через обмежені ресурси, які стали головними причинами нестабільності та транскордонної торгівлі людьми. Миротворчі сили ООН повністю будуть виведені з Малі до 1 січня 2024 року [35].

Жінки також беруть участь у всіх сферах миротворчої діяльності - в якості поліцейського, військового та цивільного персоналу та відповідально

відносяться до навколишнього середовища, в якому проводяться операції з підтримки миру, у тому числі сприяючи посиленню ролі жінок у миробудуванні та забезпечуючи захист прав жінок.

Жінки-миротворці довели, що в усіх сферах діяльності з підтримки миру вони здатні виконувати ті ж функції, що й їхні колеги-чоловіки, на тому ж рівні і в таких же важких умовах.

Якщо у 1993 році жінки-миротворці становили 1% від загального дислокованого військового та поліцейського персоналу, то у 2019 році на частку жінок припадало 4,7% військового та 10,8% поліцейського персоналу (з приблизно 95 000 миротворців у складі місій ООН з підтримки миру).

Хоча ООН заохочує та пропагує участь жінок у виконанні функцій військового та поліцейського персоналу, відповідальність за включення жінок до складу миротворчих контингентів несуть держави-члени.

Відділ поліції ООН розпочав реалізацію «Глобальної кампанії» щодо збільшення кількості жінок-поліцейських, задіяних у національних поліцейських службах та у поліцейських операціях ООН у світі. Основна мета – до 2028 року частка жінок серед службовців військових контингентів має становити 15%, а серед військових спостерігачів та штабних офіцерів – 25%.

Протягом багатьох років з моменту здобуття незалежності Україна була важливим донором міжнародного миру та безпеки. З 1992 року понад 40 000 українських військових брали участь у миротворчих операціях у Європі (балканські країни, Грузія, Кіпр), Азії (Афганістан, Таджикистан, Ліван, Східний Тимор), Африка (Судан, Кот-д'Івуар, Ліберія, Демократична Республіка Конго) та Латинській Америці (Гватемала). Хоча ці операції мали різний вплив на врегулювання внутрішніх і міжнародних конфліктів, вони надали практичний досвід врегулювання кризових ситуацій.

Українська дипломатія також докладала зусиль для запобігання або врегулювання міжнародних конфліктів і криз, хоча вони приносили різну ефективність. Протягом півтора десятиліть Україна була посередником у придністровському конфлікті. Хоча українська дипломатія не запропонувала

комплексного плану реінтеграції для двох берегів Дністра (план Ющенка переважно сприяв збільшенню кількості зацікавлених сторін та розгортанню EUBAM на придністровській частині українсько-молдовського кордону), вона набула досвіду міжнародної миротворчої діяльності завдяки участі Києва у врегулюванні конфлікту.

МЗС України також брало активну участь у врегулюванні кризових ситуацій на території колишньої Югославії. Україна, наскільки це було можливо, намагалася уникнути військового протистояння НАТО проти Сербії без резолюції Ради Безпеки ООН, повністю усвідомлюючи, що безпрецедентне порушення міжнародного права в Європі може становити загрозу національній безпеці України. Своєчасна дипломатична та військова підтримка України сприяла недопущенню повномасштабного насильства та косовського сценарію в Македонії. Конфлікт у Косово став серйозним викликом для української дипломатії на Балканах. Українські експерти одразу розцінили недалекоглядну підтримку проголошення незалежності Косова як пряму загрозу національній безпеці, з якою стикаються деякі країни регіону, зокрема Грузія та Україна. З огляду на те, що на саміті НАТО 2008 року в Бухаресті обом країнам було відмовлено у прийнятті Плану дій щодо членства, подальші дії Росії можна було чітко спрогнозувати. На жаль, Захід проігнорував попередження про можливу російську агресію проти Грузії та України після проголошення незалежності Косова, тим самим сприяючи ерозії європейської архітектури безпеки.

Висновок до 1-го розділу

Миротворчі операції підтримують не тільки мир і безпеку, але й сприяють політичному процесу, захищають цивільне населення, допомагають в роззброєнні, демобілізації та реінтеграції колишніх комбатантів; підтримують організацію виборів, захищають та просувають права людини.

Миротворча діяльність ООН – це унікальне глобальне партнерство, яке об'єднує Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Секретаріат, країни, що надають

війська та поліцію, а також уряди приймаючих країн у спільних зусиллях для підтримки міжнародного миру та безпеки. Основними принципами забезпечення міжнародного миру та безпеки є: згода сторін; неупередженість; незастосування сили, за винятком випадків самооборони або захисту мандату.

Першу миротворчу місію ООН було засновано в травні 1948 року, коли Рада Безпеки санкціонувала направлення невеликої кількості військових спостерігачів ООН на Близький Схід для формування органу ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я (ОНВУП, англ. UNTSO) для моніторингу виконання Угоди про перемир'я між Ізраїлем та арабськими сусідами.

З тих пір у 72 миротворчих операціях ООН взяли участь понад 1 млн. жінок і чоловіків, які врятували незліченну кількість життів. У 2022 році миротворчі війська ООН приймають участь у 12 операціях з підтримки миру. В цих заходах задіяно понад 87 тис. військових, поліцейських та цивільних співробітників, які є представниками 121 країни. 3500 миротворців трагічно загинули заради миру.

Миротворці ООН є вихідцями з усіх верств суспільства, мають різне культурне коріння і представляють дедалі більше держав-членів. Усі миротворці – це цивільний, військовий та поліцейський персонал, який працює спільно. Роль та обов'язки миротворців з часом змінюються, оскільки мандати з підтримки миру стають все більш складними та багатoproфільними. Жінки-миротворці також довели, що в усіх сферах діяльності з підтримки миру вони здатні виконувати ті ж функції, що й їхні колеги-чоловіки, на тому ж рівні і в таких же важких умовах.

Якщо у 1993 році жінки-миротворці становили 1% від загального дислокованого військового та поліцейського персоналу, то у 2019 році на частку жінок припадало 4,7% військового та 10,8% поліцейського персоналу (з приблизно 95 000 миротворців у складі місій ООН з підтримки миру).

Протягом багатьох років з моменту здобуття незалежності Україна була важливим донором міжнародного миру та безпеки. З 1992 року понад 40 тис.

українських військових брали участь у миротворчих операціях у Європі (балканські країни, Грузія, Кіпр), Азії (Афганістан, Таджикистан, Ліван, Східний Тимор), Африка (Судан, Кот-д'Івуар, Ліберія, Демократична Республіка Конго) та Латинській Америці (Гватемала)

РОЗДІЛ 2.

ПРАКТИКА РЕАЛІЗАЦІЇ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНИМИ ОРГАНІЗАЦІЯМИ

2.1. Роль ООН у проведенні миротворчих операцій

Миротворча діяльність ООН спрямована на те, щоб дбати про безпеку та підтримку мільйонам людей та слабким інституціям, де виникли конфлікти.

Миротворчі місії розгортаються регіонах, які охоплених війною і куди ніхто більше не хоче або не може втручатися, щоб запобігти повторенню або ескалації конфлікту.

Міжнародний характер миротворчих місій, санкціонованих Радою Безпеки ООН, забезпечує безпрецедентну легітимність будь-якій миротворчих операцій ООН. Тому миротворча діяльність ООН є неупередженим і широко визнаним інструментом як для розподілу тягаря, так і для ефективних дій. Крім цього, миротворча діяльність ООН забезпечує безпечне середовище, що дозволяє продовжувати мирні зусилля.

ООН є найбільшим багатостороннім учасником постконфліктної стабілізації в усьому світі. Для порівняння, лише Сполучені Штати розгортають більше військового персоналу в світі, ніж ООН.

Миротворчі місії ООН виконуються Генеральною Асамблеєю, Радою Безпеки ООН, Секретаріатом, державами, що надають війська та поліцію, а також урядами приймаючих країн. Військові та поліцейські є членами своїх національних служб, а потім перерозподіляються для роботи з ООН.

Миротворча діяльність ООН почалася в 1948 році, коли Рада Безпеки санкціонувала розгортання військових спостерігачів ООН на Близькому Сході. Метою місії був моніторинг Угоди про перемир'я між Ізраїлем та його арабськими сусідами. Ця операція отримала назву - Організація ООН з нагляду за перемир'ям (UNTSO). З того часу, ООН провела понад 70 миротворчих операцій, в яких брали участь сотні тисяч військовослужбовців, а також десятки тисяч поліцейських ООН та інших цивільних осіб із понад 120 країн. А

більше 3000 миротворців ООН із 120 країн загинули під час миротворчої служби під егідою ООН.

Миротворча діяльність ООН зародилася в час холодної війни, Підтримка миру в основному обмежувалась дотриманням режиму припинення вогню та стабілізацією ситуації на місцях, забезпечуючи вирішальну підтримку політичних зусиль у вирішенні конфлікту мирними засобами. Ці місії склалися з неозброєних військових спостерігачів і легкоозброєних військ, які головним чином виконували функції моніторингу, звітування та зміцнення довіри.

Першими миротворчими операціями ООН були:

I. Організація ООН з нагляду за перемир'ям (UNTSO)

II. Група військових спостерігачів ООН в Індії та Пакистані (UNMOGIP).

Ці місії продовжують діяти й донині і представляють собою приклад операції зі спостереження та моніторингу і охоплюють невелику дозволена чисельність військових спостерігачів ООН, які є беззбройними.

Організація Об'єднаних Націй поділяє свої миротворчі операції на дві категорії – традиційні та багатовимірні.

Традиційні операції зосереджені виключно на спостереженні, моніторингу та звітності (OMR). На противагу цьому, багатовимірні операції є більш складними і включають розбудову миру, такі як відбудова сектора безпеки країни та розмінування. Ці миротворчі операції ООН здійснюються в чотири етапи: запобігання конфліктам, підтримання миру, примусове виконання та розбудова миру.

Однією з перших збройних миротворчих операцій ООН стали Перші надзвичайні сили ООН (UNEF I), які були успішно розгорнуті в 1956 році для врегулювання Суецької кризи.

Місія ООН у Конго (ONUC) у 1960 році була першою масштабною операцією, яка налічувала близько 20 тисяч військовослужбовців. Тоді, під час забезпечення стабільності у охоплених війною регіонах, яку проводили

миротворці ONUC, виникли ризики, внаслідок яких 250 співробітників ООН загинули, включаючи Генерального секретаря Дага Хаммаршельда.

У 1960-1970-х роках ООН створила короткострокові місії:

- в Домініканській Республіці - Місія представника Генерального секретаря в Домініканській Республіці (DOMREP),
- в Західній Новій Гвінеї (Західний Іріан) - Сили безпеки ООН Західної Нової Гвінеї (UNSF)
- в Ємені - Єменська спостережна місія ООН (UNYOM).

Також в цей час було розпочато довгострокове розгортання миротворчих сил на Кіпрі - Миротворчі сили ООН на Кіпрі (UNFICYP); на Близькому Сході - Надзвичайна ситуація ООН Сили II (UNEF II); Сили ООН зі спостереження за роз'єднанням (UNDOF) і Тимчасові сили ООН у Лівані (UNIFIL).

У 1988 році миротворців ООН було нагороджено Нобелівською премією миру. Нобелівський комітет зазначив, що «своїми зусиллями миротворчі сили зробили важливий внесок у реалізацію одного з фундаментальних принципів Організації Об'єднаних Націй. Таким чином, всесвітня організація стала відігравати більш центральну роль у світових справах і до неї було надано все більше довіри» [52].

Після закінчення холодної війни стратегічний контекст миротворчої діяльності ООН різко змінився. Організація змінила та розширила свої операції в напрямку від «традиційних» місій, які передбачають лише спостереження, які виконує військовий персонал, до складних «багатовимірних» місій. Ці багатовимірні місії були розроблені, щоб забезпечити виконання всеосяжних мирних угод і допомогти закласти основи для міцного миру.

Однак, з роками змінювалися не лише форми миротворчої діяльності, а й характер конфліктів. Миротворча діяльність ООН, яка була спочатку розроблена як засіб вирішення міждержавних конфліктів, все частіше почала застосовувалася у внутрішньодержавних конфліктах і громадянських війнах.

Миротворці ООН дедалі частіше стали виконувати широкий спектр складних завдань: допомога у розбудові стійких інститутів управління,

моніторинг дотримання прав людини, реформування сектору безпеки, роззброєння, демобілізація та реінтеграція колишніх комбатантів.

Незважаючи на те, що військовий контингент залишався основою більшості миротворчих операцій, до складу миротворців почали включати інших спеціалістів, зокрема:

- адміністраторів;
- економістів;
- офіцерів поліції;
- юристів;
- саперів;
- спостерігачів за виборами;
- правозахисників;
- фахівців з цивільних справ та управління;
- гуманітарних працівників;
- експертів з комунікацій та громадської інформації тощо.

В 1989-1994 рр. кількість миротворчих операцій стрімко зросла. В цей період Рада Безпеки ООН санкціонувала 20 нових операцій, а кількість миротворців збільшилась з 11 до 75 тисяч осіб.

Миротворчі місії були розпочаті в таких країнах, як:

1. Ангола - Контрольна місія ООН в Анголі I (UNAVEM I),
2. Контрольна місія ООН в Анголі II (UNAVEM II),
3. Камбоджа - Тимчасовий орган ООН у Камбоджі (UNTAC),
4. Сальвадор – Місія спостерігачів ООН в Сальвадорі (ONUSAL),
5. Мозамбік – Операція ООН у Мозамбіку (ONUMOZ),
6. Намібія – Група ООН з надання допомоги в перехідний період (UNTAG)

Під час цих операцій було:

- надано допомогу щодо реалізації складних мирних угод;
- стабілізовано безпекову ситуацію;
- реорганізовано армію та поліцію;

- забезпечено вибори нових урядів та створення демократичних інститутів.

Загальний успіх попередніх місій підвищив очікування від миротворчої діяльності ООН. І це було особливо актуально в середині 1990-х років у ситуаціях, коли Рада Безпеки була не в змозі затвердити потужні мандати або надати адекватні ресурси.

Миротворчі сили працювали в небезпечних збройних конфліктах, в таких як: колишня Югославія - Сили захисту ООН (UNPROFOR), Руанда - Місія ООН з надання допомоги Руанді (UNAMIR) і Сомалі - Операція ООН у Сомалі II (ЮНОСОМ II).

Ці резонансні миротворчі операції зазнали критики, оскільки миротворці стикалися з ситуаціями, коли ворогуючі сторони не дотримувалися мирних угод або коли самі миротворці не отримували належних ресурсів чи політичної підтримки. У міру зростання кількості жертв серед цивільного населення та продовження бойових дій репутація миротворчої діяльності ООН постраждала.

Невдачі миротворчих операцій 1990-х років змусили Раду Безпеки обмежити кількість нових місій і розпочати процес самоаналізу, щоб запобігти повторенню подібних промахів.

Генеральний секретар ООН доручив незалежне розслідування причин геноциду в Руанді 1994 року та на прохання Генеральної Асамблеї була надана всебічна оцінка події 1993-1995 рр. у Сребрениці в колишній Югославії. Також обставини, що призвели до виходу ООН із Сомалі, були ретельно вивчені.

Проте миротворці ООН продовжували свої багаторічні операції на Близькому Сході, в Азії і на Кіпрі.

У зв'язку з довгостроковими кризами в багатьох країнах і регіонах важлива роль миротворчої діяльності ООН була знову підтверджена. У другій половині 1990-х років Рада дозволила нові операції ООН у: Анголі - Контрольна місія ООН в Анголі III (UNAVEM III) і Місія спостерігачів ООН в Анголі (MONUA); в Боснії і Герцеговині - Місія ООН в Боснії і Герцеговині (UNMIBH); в Хорватії – Операція ООН з відновлення довіри в Хорватії

(UNCRO); Тимчасова адміністрація ООН для Східної Славонії, Барані та Західного Срема (UNTAES) і Група підтримки цивільної поліції ООН (UNPSG); в Північній Македонії – Сили превентивного розгортання ООН (UNPREDEP); в Гватемалі – Контрольна місія ООН у Гватемалі (МІНУГУА); на Гаїті - Місія підтримки ООН на Гаїті (UNSMIH); Перехідна місія ООН на Гаїті (UNTMIH) і Цивільна поліцейська місія ООН на Гаїті (MIPONUH).

В кінці XX століття ООН провела масштабну роботу з вивчення викликів миротворчої діяльності в 1990-х роках і провела реформи щоб зміцнити свою здатність ефективно керувати та підтримувати операції в місцях конфліктів.

В 1999 році ООН виконувала функції адміністратора Косово в колишній Югославії - Тимчасової адміністрації ООН в Косово (UNMIK), в Східному Тиморі (нині Тимор-Лешті) - Тимчасової адміністрації ООН у Східному Тиморі (UNTAET), який здобував незалежність від Індонезії.

У наступні роки Рада Безпеки ООН також заснувала великі та складні миротворчі операції в ряді африканських країн:

Бурунді - Операція ООН в Бурунді (ONUB);

Чад і Центральноафриканська Республіка - Місія ООН в Центральноафриканській Республіці і Чаді (MINURCAT)];

Кот-д'Івуар – Операція ООН у Кот-д'Івуарі (UNOCI);

Демократична Республіка Конго - Місія Організації ООН у Демократичній Республіці Конго (MONUC) та Місія Організації ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго (MONUSCO);

Еритрея/Ефіопія - Місія ООН в Ефіопії та Еритреї (UNMEE);

Ліберія – Місія ООН у Ліберії (UNMIL);

Сьєрра-Леоне і Місія ООН в Ефіопії та Еритреї (UNMEE) і Місія ООН в Судані (UNMIS) і Операція ООН в Кот-д'Івуарі (UNOCI).

У першому десятилітті XXI століття миротворча діяльність ООН виявилася напруженою. Все частіше миротворці працювали у віддалених, небезпечних і нестабільних у політичному контексті країнах.

До травня 2010 року миротворча діяльність ООН увійшла у фазу консолідації і чисельність миротворців вперше почала зменшуватися через скорочення військ у Місії ООН зі стабілізації в Демократичній Республіці Конго (MONUSCO) і виведення Місії ООН у Центральній Африці. Республіка та Чад (MINURCAT) наприкінці 2010 року.

Сьогодні в 12 миротворчих місіях служать майже 87 тисяч військовослужбовців, поліцейських і цивільних, що означає зменшення як персоналу, так і миротворчих місій в результаті мирного переходу та відновлення функціонуючих держав.

Однак скорочення персоналу та миротворчих місій за останні роки аж ніяк не означає, що виклики, з якими стикається ООН, зменшуються. Поява нових конфліктів, які поширюються за межі місцевих і регіональних кордонів, свідчить про те, що попит на місії залишатиметься високим, а підтримання миру й надалі залишатиметься одним із найскладніших операційних завдань ООН.

Більше того, політична складність, з якою стикаються операції з підтримання миру, та обсяг їхніх повноважень, у тому числі щодо цивільних осіб, залишаються дуже широкими. Існують переконливі ознаки того, що певні спеціалізовані можливості, включаючи поліцію, будуть користуватися особливо високим попитом у найближчі роки.

У жовтні 2014 року Генеральний секретар ООН створив Незалежну комісію високого рівня з миротворчих операцій ООН із 17 членів, щоб провести комплексну оцінку стану миротворчих операцій ООН і нових потреб у майбутньому. Звіт цієї комісії був опублікований у червні 2015 року з ключовими рекомендаціями щодо подальшого розвитку миротворчих операцій. У вересні 2015 року Генеральний секретар опублікував власну доповідь^{67]} щодо впровадження цих рекомендацій і майбутнього миротворчих операцій.

Миротворча діяльність ООН продовжує розвиватися. Окрім підтримання миру та безпеки, миротворці все частіше доручаються сприяти політичним процесам, допомагають реформувати судову систему, навчають правоохоронні

органи та поліцію, роззброюють та реінтегрують колишніх комбатантів, а також підтримують повернення внутрішньо переміщених осіб та біженців.

Допомога ООН у виборах стає все більш важливою частиною миротворчих операцій ООН. Миротворчі місії ООН підтримали вибори в ряді постконфліктних країн, зокрема в Непалі, Афганістані, Бурунді, Кот-д'Івуарі, Гаїті, Іраку, Ліберії, ДРК, Судані та Східному Тиморі, із загальним населенням понад 120 мільйонів людей. В результаті більше ніж 57 мілн. зареєстрованих виборців мали можливість реалізувати свої демократичні права.

ООН все частіше співпрацює з іншими міжнародними та регіональними організаціями, такими як Африканський Союз (АС), Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС) або Європейського Союзу (ЄС).

Головним пріоритетом миротворчої діяльності ООН є відповідність миротворчого персоналу найвищим стандартам поведінки. Зокрема, в ООН було прийнято комплексну тристоронню стратегію (запобігання, правозастосування та відновлення) для вирішення проблеми сексуальної експлуатації та насильства з боку персоналу ООН, було створено відділи поведінки та дисципліни в штаб-квартирі та на місцях. Країни, що надають свої війська, мають гарантувати, що військові будуть суворо дотримуються політики нульової терпимості.

Також актуальною сьогодні є потреба ООН в жінках-миротворцях. У багатьох випадках жінки мають кращі можливості для виконання низки важливих миротворчих завдань, включаючи опитування жертв сексуального та гендерного насильства, роботу в жіночих в'язницях, допомогу жінкам-колишнім учасникам бойових дій під час процесу демобілізації та реінтеграції до цивільне життя та наставництво курсантів у поліцейських академіях.

Відсоток жінок, задіяних як цивільні в миротворчих операціях, досяг 30%. Наразі п'ять жінок керують миротворчими операціями як спеціальні представники Генерального секретаря (СПГС), а одна є комісаром поліції.

Перший виключно жіночий контингент, який служив у миротворчій місії, був сформований у 2007 році як поліцейський підрозділ з Індії і направлений

на операцію ООН у Ліберії. Цей контингент щороку змінювався новими жіночими підрозділами. У 2010 році Бангладеш направив на Гаїті сформований поліцейський підрозділ, у складі якого були лише жінки, а в 2011 році був ще один.

Понад два мільйони чоловіків і жінок служили в більш ніж 70 миротворчих місіях ООН з 1948 року, 12 з яких діють і сьогодні. Миротворці спостерігають за мирними процесами в постконфліктних районах і допомагають у виконанні мирних угод і захисту цивільного населення.

ООН стверджує, що Бангладеш була країною, що здійснила найбільший особовий внесок з точки зору персоналу, який служить в миротворчих військах у світі. Станом на травень 2023 року з Бангладешу було 7278 миротворців, тоді як Непал зайняв друге місце за кількістю миротворців - 6231, а Індія посіла третє місце – 6089 (рис. 2.1).

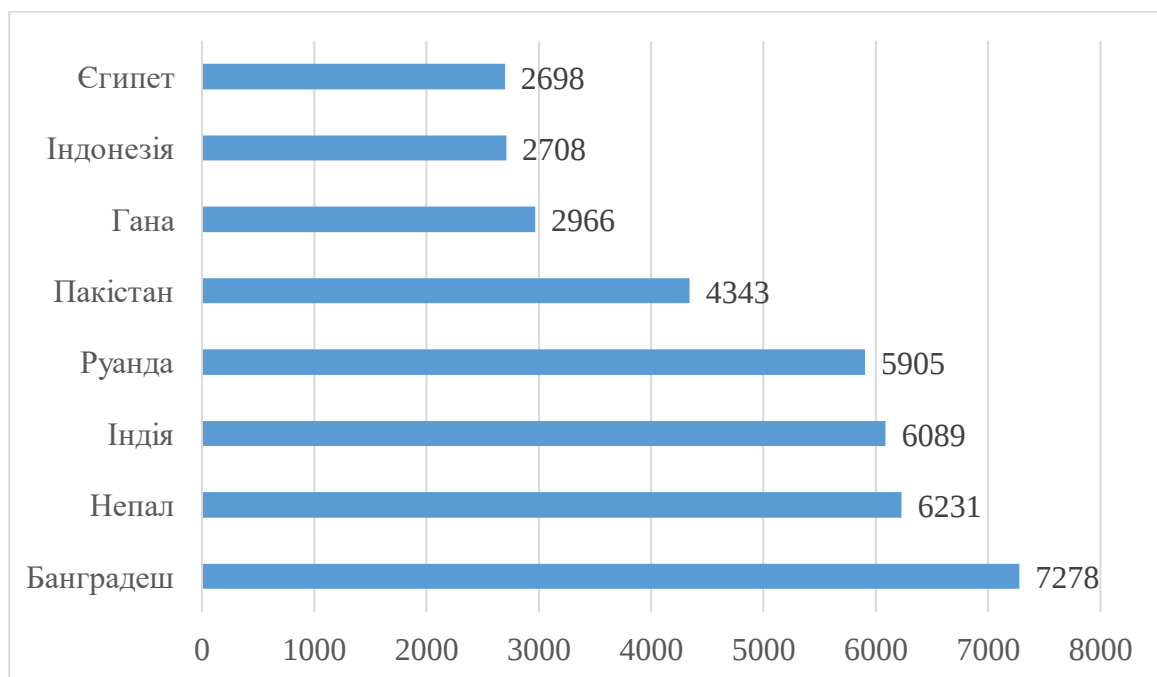

Рис. 2.1. Кількість миротворців ООН за країнами [49]

Затверджений бюджет миротворчих операцій ООН на фінансовий рік з 1 липня 2021 р. по 30 червня 2022 р. становив 6,38 млрд. дол. США (табл. 1.1).

З цієї суми фінансується 10 із 12 миротворчих місій ООН, включаючи ліквідаційний бюджет Змішаної операції ООН – Африканського Союзу в Дарфурі (ЮНАМІД), матеріально-технічне забезпечення Місії Африканського Союзу в Сомалі (AMISOM), підтримку, технологій та логістики для всіх

миротворчих операцій через глобальні сервісні центри в Бріндізі (Італія) і регіональний сервісний центр в Ентеббе (Уганда). Решта дві миротворчі місії, Організація ООН з нагляду за перемир'ям (UNTSO) і Група військових спостерігачів ООН в Індії та Пакистані (UNMOGIP), фінансуються з регулярного бюджету ООН. Для порівняння, це менше 0,5% від всіх світових військових витрат (за оцінками в 1981 млрд. дол. США у 2020 році).

Таблиця 1.1.

Фінансування миротворчих операцій станом на 30 червня 2022 року

Місія	Бюджет (US\$)
UNTSO	36,50 мільйона (2021) *
UNMOGIP	10,52 мільйона (2021) *
UNDOF	65,5 мільйона
UNIFIL	510,25 мільйона
MINURSO	60,9 мільйона
UNMIK	44,19 мільйона
UNISFA	280,58 мільйона
UNFICYP	57,56 мільйона
UNMISS	1,2 мільярда
MONUSCO	1,12 мільярда
MINUSMA	1,26 мільярда
MINUSCA	1,11 мільярда

Примітка: складено автором на основі [48]

Бюджет на 2021-2022 роки в середньому на 2,1% менше затвердженого бюджету на 2020-2021 роки.

Країнами, які виділили найбільші суми внесків на проведення миротворчих операцій ООН у 2020-2021 рр. були:

США (27,89%)

Китай (15,21%)

Японія (8,56%)

Німеччина (6,09%)

Великобританія (5,79%)

Франція (5,61%)

Італія (3,30%)

Російська Федерація (3,04%)

Канада (2,73%)

Республіка Корея (2,26%)

Багато країн також добровільно надали додаткові ресурси для підтримки миротворчих зусиль ООН на безвідшкодовній основі у формі транспортування, постачання, персоналу та фінансових внесків понад їх оціночну частку витрат на підтримання миру.

Хоча такі багаті країни, як США, Китай, Японія і Німеччина вносять найбільшу сума коштів на миротворчі операції, однак, ці країни мало відправляють людей для участі в миротворчих місіях. На думку аналітиків PassBlue, причини того, що бідніші країни Глобального Півдня надсилають найбільше персоналу, не лише у фінансових перевагах (країни, що постачають миротворців, отримують оплату за особу), але й у регіональній співпраці, визнанні та престижі.

2.2. Миротворчі місії ЄС для зміцнення міжнародної безпеки

Відповідно до статті 42 Статуту ООН, Рада Безпеки заохочує мирне врегулювання конфліктів регіональними організаціями. Однак стаття 52 Статуту ООН забороняє будь-які примусові заходи без дозволу Ради Безпеки. Іншими словами, перед розгортанням миротворчих операцій регіональні організації мають погодити усе з Радою Безпеки ООН, де постійні члени мають право вето.

ЄС, НАТО та ОБСЄ є регіональними організаціями, які несуть відповідальність за європейську безпеку.

ЄС відіграє провідну роль у миротворчих операціях, запобіганні конфліктам та зміцненні міжнародної безпеки. Майже 4000 європейських жінок та чоловіків допомагають сприяти миру та безпеці там, де це необхідно, забезпечуючи стабільність і зміцнюючи стійкість у нестабільному середовищі. Відтоді, як у 2003 році було розпочато перші місії та операції Спільної політики

безпеки та оборони (CSDP), ЄС провів понад 37 закордонних миротворчих цивільних та військових місій та операції в країнах Європи, Африки та Азії.

Миротворці з ЄС працюють в Африці, Західних Балканах і Східній Європі, на Близькому Сході. Це військові та цивільні експерти, відряджені державами-членами ЄС у рамках місій та операцій СПБО під керівництвом ЄС, які мають відповідні мандати. Мета місій – стабілізувати ситуацію в країнах-партнерах таким чином, забезпечити безпеку вдома.

ЄС проводить військові операції та місії і на суші і на морі. Одні військові місії є навчальними, в рамках яких надають консультації та тренують місцеві сили безпеки, наприклад, в Малі, Сомалі та Центральноафриканській Республіці. З метою зміцнення координації та співпраці у 2017 році був створений єдиний командний центр для цих військових навчальних місій під назвою Відділ військового планування та проведення (MPCC). Цей відділ уповноважений планувати та здійснювати військові місії за участю до 2500 військовослужбовців.

Військові місії – це лише одним із складових інструментарію ЄС для системного вирішення складних проблем з безпеки.

Цивільні місії спрямовані на допомогу в управлінні кордонами, запобігання конфліктам, боротьбу з організованою злочинністю та контрабандою, реформування секторів національної безпеки або моніторинг судової системи та верховенства права. Загальним оперативним штабом для цивільних місій ЄС служить Відділ цивільного планування та проведення (CPCC).

Кожна місія ЄС працює в рамках комплексного підходу. Місія працює за згодою та координацією з представництвами ЄС у тій же сфері та в рамках регіональної політики ЄС. Рішення про розгортання та управління місією приймаються країнами ЄС під час Ради закордонних справ.

Сьогодні існує 23 поточна місія та операція ЄС відповідно до Спільної політики безпеки та оборони (CSDP). Розглянемо сучасні миротворчі місії ЄС.

1. Консультативну місію Європейського Союзу в Іраку (EUAM Iraq) було

розпочато у жовтні 2017 року як відповідь на запит уряду Іраку. Стратегічною метою місії є підтримка та надання стратегічних порад уряду Іраку в досягненні тривалого стабільності, миру та безпеки в Іраку та регіоні після поразки ДАІШ (Ісламської держави) у 2015 році.

2. Консультативна місія ЄС а Центрально-африканській республіці – (EUAM RCA): цивільна місія, створена наприкінці 2019 року, для надання стратегічних консультацій Міністерству внутрішніх справ і громадської безпеки ЦАР і Силам внутрішньої безпеки.

3. Консультативна місія Європейського Союзу з реформи сектору цивільної безпеки в Україні (CEUAM Ukraine) – цивільна місія, яка була направлена в грудні 2014 року для консультування органів поліції, державної безпеки, судової системи, прокуратури та боротьби з корупцією та прав людини. З весни 2022 року місія надає допомогу правоохоронним органам у сприянні біженцям з України до сусідніх держав-членів та надходженню гуманітарної допомоги в Україну. Місія також підтримує інститути верховенства права задля сприяння розслідуванням та судовим переслідуванням міжнародних злочинів.

4. Місія Європейського Союзу з прикордонної допомоги в Лівії (EUBAM Libya) – цивільна місія, яка була створена в 2013 році для підтримки спроможності лівійської влади посилити безпеку своїх сухопутних, морських і повітряних кордонів у короткостроковій перспективі та розробити ширшу інтегровану систему управління кордонами довгострокова стратегія. EUBAM є доповненням до Місії ООН (UNSMIL), створеної в 2011 році на прохання лівійської влади для підтримки нової перехідної влади країни в її зусиллях після конфлікту.

5. З 2007 року EUBAM Rafah – цивільна місія ЄС з прикордонної допомоги для пункту переходу Рафіх продовжує допомагати Палестинській генеральній адміністрації кордонів і переходів, надаючи та координуючи стратегічні поради, навчання та обладнання. Місія зберігає готовність до передислокації до пункту пропуску Рафah, щойно це дозволить політична

ситуація та ситуація з безпекою.

Відновлення безпеки та міцного миру в Малі має вирішальне значення для Африки та Європи.

6. EUCAP Sahel Mali - це цивільна місія ЄС з розвитку потенціалу в Малі, яка є важливим елементом регіонального підходу, прийнятого в стратегії Європейського Союзу щодо безпеки та розвитку Сахелю та Європейської спільної політики безпеки та оборони (CSDP).

7. EUCAP Sahel Niger – це цивільна місія, створена Європейським Союзом у рамках його спільної політики безпеки та оборони (CSDP) із загальною метою зміцнення внутрішнього сектору безпеки Нігеру та його потенціалу для боротьби із загрозами. З моменту свого відкриття в 2012 році EUCAP Sahel Niger підтримує сили внутрішньої безпеки Нігеру, національні органи влади, а також недержавні організації за допомогою різноманітних програм і заходів. EUCAP Sahel Niger є важливим елементом стратегії ЄС щодо безпеки та розвитку Сахелі та діє в тісному партнерстві на всіх рівнях з іншими інституціями ЄС та зацікавленими сторонами безпеки, присутніми в Сахелі.

8. EUCAP Somalia місія, започаткована у 2016 році, яка сприяє створенню та зміцненню потенціалу морських цивільних правоохоронних органів у Сомалі, включаючи Сомаліленд та реструктуризацію сомалійської «архітектури морської безпеки». Виконуючи свій мандат, місія співпрацює з Представництвом ЄС у Сомалі та двома військовими місіями CSDP, що діють у Сомалі (операція EU NAVFOR Atalanta і EUTM Somalia).

9. 2 грудня 2004 року, через 9 років після закінчення війни, Європейський Союз (ЄС) розпочав військову операцію ALTHEA в Боснії і Герцеговині. Це відбулося після того, НАТО вирішило передати власну миротворчу місію, котра підтримувала безпеку в регіоні після закінчення війни. Європейський Союз розгорнув потужні військові сили (EUFOR), для забезпечення безперервного дотримання Дейтонської/Паризької угоди та створення безпечного та надійного середовища у Боснії і Герцеговині.

10. Місія Європейського Союзу з питань верховенства права в Косово

(EULEX) була розпочата в 2008 році як найбільша цивільна місія в рамках Спільної політики безпеки та оборони Європейського Союзу. Загальна місія EULEX полягає в підтримці відповідних установ верховенства права в Косово, підвищення їх ефективності, сталості, підзвітності, волі від політичного втручання та в повній відповідності до міжнародних стандартів прав людини та найкращої європейської практики.

11. Місії ЄС у Вірменії доручено спостерігати за ситуацією на місці та звітувати про неї; а, також, сприяти безпеці людини в районах, уражених конфліктом; зміцненню довіри між населенням як Вірменії, так і Азербайджану із їхньою владою. Місія має дворічний мандат і включатиме до 100 співробітників, включаючи експертів і спостерігачів ЄС.

12. Військова місія ЄС на підтримку України (EUMAM Ukraine) – це скоординована відповідь ЄС, спрямована на посилення військового потенціалу Збройних Сил України та підвищення їхньої довгострокової стійкості. Метою місії є вирішення нагальних та довгострокових потреб у підготовці, що посилює зусилля України у захисті її територіальної цілісності та здатності ефективно вести військові операції зі стримування Росії.

13. Моніторингова місія ЄС у Грузії (EUMM) є цивільною моніторинговою місією, яка була заснована Європейським Союзом 15 вересня 2008 року. Цивільний персонал EUMM стежить за дотриманням усіма сторонами Угоди з шести пунктів за посередництва ЄС від 12 серпня, підписаної як Грузією, так і Росією, та Угоди про імплементаційні заходи від 8 вересня 2008 року. Місія патрулює вдень і вночі, особливо в прилеглих районах до адміністративного кордону Південної Осетії та Абхазії. Зусилля Місії в першу чергу були спрямовані на спостереження за ситуацією на місці, звітування про інциденти та, загалом, своєю присутністю у відповідних районах сприяти покращенню безпекової ситуації.

14. Місія військового партнерства ЄС у Нігері (EUMPM Niger) сприяє зміцненню військового потенціалу збройних сил Нігеру та у боротьбі проти терористичних збройних груп відповідно до прав людини та міжнародного

гуманітарного права. Ця місія є одним із інструментів Інтегрованого підходу ЄС у Нігері в поєднанні з підтримкою розбудови миру, запобігання конфліктам і підтримкою діалогу, а також у сфері співробітництва та гуманітарної допомоги.

15. Військова операція Європейського Союзу (EUNAVFOR MED IRINI) спрямовує свої зусилля на виконання ембарго ООН щодо постачання зброї до Лівії, тим самим сприяючи мирному процесу в країні. «Irinі» - це грецьке слово, що означає «мир», тому головним завданням місії є забезпечення ембарго ООН на постачання зброї Лівії за допомогою повітряних, супутникових і морських засобів.

16. Операція Європейських військово-морських сил Сомалі «Аталанта» - це військова операція по боротьбі з піратством, яка проводиться на морі біля Африканського Рогу та в західній частині Індійського океану. Це була перша морська операція Європейського Союзу, в якій окремі держави-члени об'єдналися під прапором ЄС. З моменту свого початку 8 грудня 2008 року операція «Аталанта» залишається відданою виконанню свого мандату щодо забезпечення безпеки на морі біля узбережжя Сомалі відповідно до Конвенції ООН з морського права (UNCLOS).

17. EUPOL COPPS: поліція ЄС та місія верховенства права на окупованій палестинській території – це ще одна цивільна місія ЄС. Спочатку вона була створена в 2006 році як поліцейська місія, до складу якої входив консультативний відділ поліції. Однак, у 2008 році було доповнено «верховенство права». EUPOL COPPS (Координаційний офіс ЄС з підтримки палестинської поліції) допомагає палестинській владі розбудовувати її інституції, зосереджуючись на реформах секторів безпеки та правосуддя. Ця підтримка надається Палестині відповідно до європейських і міжнародних стандартів і спрямована на підвищення рівня безпеки палестинського народу.

18. EU RACC SAHEL – регіональна консультативна та координаційна група ЄС для Сахелю (RACC). Ця місія є частиною зусиль ЄС щодо підтримки палестинського державного будівництва та досягнення миру. RACC була

розгорнута у 2019 році для підтримки структур і країн G5 Sahel для посилення регіональної співпраці та оперативних можливостей у сфері оборони та безпеки відповідно до міжнародного права, прав людини та Стратегічного підходу ЄС до миру та безпеки жінок.

19. Місія ЄС EUTM Mali була розпочато 18 лютого 2013 року. EUTM Mali має мандат на допомогу збройним силам Малі у відновленні їхнього військового потенціалу шляхом надання підготовки, консультацій, супроводу та військової допомоги. Місія підтримує малійську владу у створенні самодостатніх збройних сил Малі, здатних проводити військові операції для відновлення територіальної цілісності Малі та зменшення загрози з боку терористичних груп. Після перегляду місії ЄС щодо EUTM Mali, Рада ЄС розширила сферу повноважень EUTM Mali на п'ять країн Сахелю, щоб підтримати їхні відповідні сектори оборони/національні збройні сили та всі контингенти Об'єднаних сил G5 Sahel.

20. Місія ЄС EUTM Mozambique, створена 15 жовтня 2021 року, є відповіддю ЄС на запит уряду Мозамбіку щодо вирішення кризи в Кабо-Дельгадо, включаючи політичний діалог, гуманітарну допомогу, розбудову миру, безпеку та розвиток. Стратегічною метою EUTM Mozambique є підтримка нарощування потенціалу підрозділів збройних сил Мозамбіку, обраних для створення майбутніх Сил швидкого реагування (QRF), для того, щоб вони розвивали необхідні та стійкі можливості для відновлення безпеки та безпеки в Кабо-Дельгадо. Місія не має виконавчого мандату і не бере участі в бойових діях.

21. Тренувальна місія Європейського Союзу в Центральньоафриканській Республіці (EUTM-RCA) була розпочата 16 липня 2016 року після запиту уряду Центральньоафриканської Республіки. Місія сприяла реформі оборонного сектору та сектору безпеки у тісній координації з іншими місіями ЄС та міжнародними допоміжними місіями (особливо з Представництвом ЄС, місією ООН у Центральньоафриканській Республіці (MINUSCA) та Консультативною місією Європейського Союзу (EUAM)). Ця місія підтримує

центральноафриканську владу та займається трьома напрямками: стратегічні консультації, оперативне навчання та освіта. Місія не має виконавчого мандату і не бере участі в бойових діях.

22. Місія ЄС EUTM Somalia започаткована 7 квітня 2010 року і спрямована на сприяння зміцненню федерального уряду та інституцій оборони і безпеки в Сомалі. Основний підхід складається з трьох компонентів: навчання, наставництво та консультування. Мандат місії подовжувався сім разів із адаптованими мандатами, які відображали зміни в політичній ситуації та ситуації з безпекою. EUTM Сомалі надає консультації органам влади Сомалі в рамках інституцій безпеки в районі Могадішо, а також спеціальне навчання, «навчання інструкторів» Місія не має виконавчого мандату і не веде бойових дій.

23. 31 травня 2023 року в Кишиневі відбулося урочисте відкриття Місії партнерства ЄС у Молдові (EUPM Moldova). Вона сприяє консолідації країни через консультації та оперативну підтримку сектору внутрішньої безпеки Республіки Молдова. EUPM Moldova є першою цивільною місією, яка зосереджена на боротьбі з гібридними загрозами, кібербезпеці, боротьбі з іноземними інформаційними маніпуляціями та втручаннями.

У якості подальшого вдосконалення Європейський фонд миру (EPF) розглядатиме поточні обмеження, які не дозволяють бюджету Союзу фінансувати витрати, пов'язані з військовими чи оборонними наслідками. Будучи фондом поза межами бюджету Союзу, він дає змогу фінансувати оперативні дії в рамках Спільної зовнішньої політики та політики безпеки (CFSP), які мають військові чи оборонні наслідки, і таким чином забезпечують більшу гнучкість і ефективність наших операцій за кордоном.

2.3. Миротворча діяльність Північноатлантичного альянсу (НАТО)

НАТО є активним учасником забезпечення миру та встановлення безпеки на міжнародній арені. Військово-політичний союз пропагує демократичні цінності та прагне до мирного вирішення суперечок. Однак, якщо дипломатичні переговори зазнають невдачі, НАТО має достатньо військових сил для проведення операцій із запобігання чи врегулювання криз самотійно або у співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями.

НАТО бере участь в операціях і місіях по всьому світу. Темп і різноманітність операцій і місій, у яких бере участь НАТО, зросли з початку 1990-х років. Основними миротворчими місіями та операціями, які проводились НАТО є:

- 1) Місія «Рішуча підтримка» в Афганістані (2015-2021);
 - 2) Операції по боротьбі з піратством (2008-2016);
 - 3) Місія Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) в Афганістані (2001-2014);
 - 4) Операція «Активні зусилля» (2001-2016). У рамках операції «Активні зусилля» кораблі НАТО патрулювали Середземне море та спостерігали за судноплавством, щоб допомогти стримувати, захищати, перешкоджати терористичній діяльності та захищатися від неї. Операція стала результатом негайної відповіді НАТО на терористичні напади на Сполучені Штати 11 вересня 2001 року.
 - 5) Операції з підтримки миру в Боснії та Герцеговині (1995-2004);
 - 6) Операції з підтримки миру в Північній Македонії (2001-2003);
 - 7) НАТО і Лівія - операція "Юніфайд протектор";
 - 8) Допомога НАТО Іраку (2004-2011);
 - 9) Операція з ліквідації наслідків землетрусу в Пакистані.
- Чинними миротворчими операціями та місіями НАТО є:

- 1) НАТО в Косово
- 2) Тренувальна місія в Іраку
- 3) Підтримка Африканського Союзу

- 4) Охорона Егейського моря
- 5) Охорона Середземного моря
- 6) Повітряна поліція

З 1999 року з метою забезпечення безпечного середовища та свободи пересування, а також для стримування поновлення бойових дій НАТО очолило операцію в Косово за мандатом ООН (KFOR). Війська ООН увійшли до Косово для того, щоб покласти край широкомасштабному насильству та зупинити гуманітарну катастрофу, яка розгорталася.

В лютому 2008 року після проголошення незалежності Косово НАТО продовжила свою присутність, маючи Резолюцію Ради Безпеки Організації Об'єднаних Націй (ООН). Це допомогло створити безпечне та надійне середовище і свободу пересування для всіх людей та громад в Косово.

Сьогодні вже близько 4500 військовослужбовців союзників і партнерів діють в складі Сил НАТО в Косово (KFOR).

Місія НАТО неупереджено прагне підтримувати всі громади в Косово, керуючись принципом нейтралітету. КФОР неодноразово відігравав ключову роль у мирній деескалації напруженості.

Також НАТО допомагає розвивати місцеві організації безпеки, здатні гарантувати безпеку Косова. Крім КФОР, група консультантів НАТО надає підтримку у розвитку організацій з безпеки в Косово та реагування на кризи, на стихійні та інші лиха чи надзвичайні ситуації, знешкодження вибухонебезпечних боєприпасів і цивільного захисту.

За сприяння Європейського Союзу, НАТО рішуче підтримує діалог між Белградом і Приштиною. Нормалізація відносин між обома сторонами є ключем до вирішення політичної тупикової ситуації щодо північного Косова. НАТО та Європейський Союз працюють у тісній координації та доповнюють зусилля один одного цьому напрямку.

У 2018 році НАТО ініціювала цивільну консультативну місію та місію з розвитку потенціалу в Іраку, яка мала на меті допомогти зміцнити іракські установи та сили безпеки, щоб вони самостійно могли запобігти поверненню

ІДІЛ; боротися з тероризмом та стабілізувати свою країну.

Місія НАТО в Іраку була започаткована на Брюссельському саміті 2018 року на прохання уряду Іраку та в координації з Глобальною коаліцією для перемоги над ІДІЛ. Усі зусилля місії здійснюються за згодою уряду Іраку та з повагою до суверенітету та територіальної цілісності Іраку.

НАТО співпрацює лише з іракськими силами безпеки та установами, які знаходяться під прямим і ефективним контролем уряду Іраку. Місія повністю інтегрує цивільний і військовий персонал та консультує іракських посадових осіб з питань оборони та безпеки та професійні навчальні заклади з питань безпеки у великому районі Багдаду. Особливу увагу включали сфери: політика та стратегія; формування та розвиток армії; управління ресурсами; жінки, мир і безпека; розвиток лідерства; належне управління в секторі безпеки. Місія тісно співпрацювала з іншими міжнародними акторами на місцях, включаючи Європейський Союз та ООН.

У лютому 2021 року міністри оборони країн НАТО вирішили продовжити місію безпеки на прохання уряду Іраку.

Крім Косово і Іраку, НАТО з 2005 року активно підтримує співпрацю з Африканським Союзом, який є ключовим партнером у реагуванні на виклики безпеці країн Півдня.

Співпраця НАТО з Африканським союзом (АС) ґрунтується на принципах африканської відповідальності та відповідно до запитів Африканського Союзу і тісної координації з іншими міжнародними організаціями та партнерами.

Зокрема, у 2005 році місією НАТО було забезпечено стратегічний повітряний транспорт у Судані у 2005 році. Альянс також допомагав Місії АС у Сомалі (AMISOM) з червня 2007 року, надаючи повітряний та морський транспорт для миротворців Африканського Союзу.

У 2023 році члени НАТО погодилися надати стратегічну підтримку для Перехідної місії АС у Сомалі (ATMIS). НАТО забезпечує розбудову потенціалу та навчання експертів для Африканських резервних сил, які є частиною зусиль

АС щодо розвитку довгострокових миротворчих можливостей.

НАТО має офіс в штаб-квартирі Африканського Союзу в Аддіс-Абебі, Ефіопія. Цей офіс очолює старший офіцер військового зв'язку і офіс є головним військовим контактним пунктом НАТО для АС.

Внесок НАТО в безпеку на морі включає:

- діяльність в Егейському морі;
- операцію «Sea Guardian» у Середземному морі
- постійні військово-морські сили НАТО.

Морська позиція Альянсу допомагає стримувати та захищатися від усіх загроз на морі, підтримувати свободу судноплавства, захищати морські шляхи та зв'язок.

З лютого 2016 року НАТО займається наданням допомоги у вирішенні кризи біженців та мігрантів. З цією метою кораблі НАТО проводять розвідку, моніторинг та спостереження за переходами в Егейському морі у співпраці з береговою охороною Греції та Туреччини та через встановлення прямих зв'язків з Frontex (агентство з управління кордонами ЄС). Кораблі НАТО запобігають незаконній торгівлі в Егейському морі та слідкують за інформацією про обстановку на морі.

Операція «Sea Guardian» (OSG) сприяє підтримці безпечного та захищеного морського середовища в Середземному морі завдяки виконанню трьох основних завдань:

- нарощування потенціалу морської безпеки;
- обізнаність про ситуацію в морській зоні;
- боротьба з тероризмом.

Ця операція триває з листопада 2016 року і є наступницею операції «Активні зусилля».

Щороку місія «Sea Guardian» проводить п'ять або шість цілеспрямованих операцій у конкретних районах Середземного моря. Ці операції використовують морські, повітряні, підводні та інші ресурси для збору, розробки та одержання наочної інформації із щоденної діяльності в різних

частинах Середземного моря. Найбільш цілеспрямовані операції НАТО також включають відвідування портів країн, що не входять до НАТО, щоб сприяти розбудові потенціалу морської безпеки в регіоні.

Постійні військово-морські сили НАТО, або SNF, є єдиними постійними силами НАТО у морській зоні. Вони забезпечують Альянс безперервним, надійним і гнучким морським потенціалом, який можна швидко розгортати під час кризи чи напруги та доповнювати за потреби додатковими кораблями Альянсу. SNF виконує програму запланованих навчань, маневрів і відвідувань портів для зміцнення морської позиції Альянсу. У відповідь на жорстоке та неспровоковане повномасштабне вторгнення Росії в Україну в лютому 2022 року СЯС стали морським компонентом Об'єднаної оперативно-тактичної групи дуже високої готовності (VJTF), що є частиною Сил реагування НАТО.

SNF НАТО складається з таких груп:

- двох постійних морських груп НАТО (SNMG1 і SNMG2);
- двох Постійних протимінних груп НАТО (SNMCMG1 і SNMCMG2)

Всі групи діють в Атлантичному океані, а також у Балтійському, Північному, Середземному та Чорному морях, охоплюючи всю морську зону відповідальності НАТО.

Альянс також проводить місії НАТО з контролю за повітрям у кількох країнах-членах Альянсу. З допомогою винищувачів місія допомагає забезпечити цілісність повітряного простору країн.

Повітряна поліція НАТО або NATO Air Policing – це місія мирного часу, метою якої є збереження безпеки повітряного простору Альянсу. Це колективне завдання, яке передбачає постійну присутність повітряних сил (24 години на добу, 365 днів на рік). Винищувачі та екіпажі НАТО готові оперативно реагувати на можливі порушення повітряного простору та вживати відповідних заходів. Винищувачі союзників патрулюють повітряний простір союзників, які не мають власних винищувачів, а саме: це країни Балтії, Албанія, Чорногорія, Північна Македонія, Словенія, Румунія, Болгарія, Польща, Ісландія, Бельгія, Нідерланди, Люксембург.

Наприклад, у 2021 р. винищувачі НАТО «майже 370 разів піднімалися в повітря по тривозі (у 80% випадках через проліт російських військових літаків), більшість перехоплень сталося в балтійському регіоні» [25].

Повітряна поліція НАТО є частиною інтегрованої системи протиповітряної та протиракетної оборони НАТО, яка захищає територію, населення та сили Альянсу від будь-якої повітряної чи ракетної загрози чи нападу.

Після незаконної анексії Росією Криму в 2014 році та повномасштабного вторгнення в Україну в лютому 2022 року НАТО вжило додаткові заходи посилення місій з контролю за повітрям для захисту членів східної частині Альянсу.

НАТО також здійснює операції та місії з надання допомоги у разі стихійних лих, техногенних чи гуманітарних катастроф. У відповідь на руйнівні землетруси в Туреччині в лютому 2023 року НАТО створила тимчасові притулки для тисяч людей і координувала повітряний міст для доставки життєво важливих товарів від союзників і партнерів.

Після руйнівних землетрусів у Туреччині НАТО доставила сотні тимчасових притулків, у тому числі намети та транспортні контейнери, для розміщення тисяч людей, переміщених через катастрофу. Декілька членів НАТОв та партнерів координували рейси з транспортуванням сотень тонн термінових вантажів через стратегічні повітряні перевезення (SAC) Альянсу. Крім того, члени НАТО також надали повітряні перевезення з Пакистану до Туреччини для перевезення наметів та іншої гуманітарної допомоги, а країна-партнер НАТО Японія переправила повітряним транспортом допомогу до Туреччини в рамках координованого НАТО повітряного мосту, першої міжнародної операції з надання допомоги в надзвичайних ситуаціях, проведеної силами оборони Японії у співпраці з НАТО.

НАТО побудувала та обслуговувала три тимчасові пункти допомоги тисячам людей в Антак'ї, Іскендеруні та Дефне. Крім того, надані НАТО медичні заклади були створені поблизу пошкоджених лікарень у цьому районі.

Висновок до 2-го розділу

Миротворці ООН все частіше стали виконувати широкий спектр складних завдань: допомога у розбудові стійких інститутів управління, моніторинг дотримання прав людини, реформування сектору безпеки, роззброєння, демобілізація та реінтеграція колишніх комбатантів. Незважаючи на те, що військовий контингент залишався основою більшості миротворчих операцій, до складу миротворців почали включати інших спеціалістів, зокрема: адміністраторів; економістів; офіцерів поліції; юристів; саперів; спостерігачів за виборами; правозахисників; фахівців з цивільних справ та управління; гуманітарних працівників; експертів з комунікацій тощо.

У 90-х роках ХХ ст. кількість миротворчих операцій стрімко зросла. В цей період Рада Безпеки ООН санкціонувала 20 нових операцій, а кількість миротворців збільшилась від 11 до 75 тис. осіб. (це операції в колишній Югославії, Руанді, Сомалі тощо). Ці резонансні миротворчі операції зазнали критики, оскільки миротворці стикалися з ситуаціями, коли ворогуючі сторони не дотримувалися мирних угод або коли самі миротворці не отримували належних ресурсів чи політичної підтримки. У міру зростання кількості жертв серед цивільного населення та продовження бойових дій репутація миротворчої діяльності ООН постраждала.

В кінці ХХ століття ООН провела реформи щоб зміцнити свою здатність ефективно керувати та підтримувати операції в місцях конфліктів.

З точки зору персоналу, який служить в миротворчих військах у світі, Бангладеш була країною, що здійснила найбільший внесок (7278 миротворців), Непал був другому місці (6231), Індія – третє (6089). Бюджет миротворчих операцій ООН на 2021-2022 фінансовий рік становив 6,38 млрд. дол. США. Країнами, які виділили найбільші суми внесків на проведення миротворчих операцій ООН у 2020-2021 рр. були: США (27,89%); Китай (15,21%); Японія (8,56%).

ЄС також відіграє провідну роль у миротворчих операціях, запобіганні конфліктам та зміцненні міжнародної безпеки. Майже 4000 європейських жінок

та чоловіків допомагають сприяти миру та безпеці там, де це необхідно. Відтоді, як у 2003 році було розпочато перші місії та операції Спільної політики безпеки та оборони (CSDP), ЄС провів понад 37 закордонних миротворчих цивільних та військових місій та операції в країнах Європи, Африки та Азії. Сьогодні існує 23 поточна місія та операція ЄС відповідно до Спільної політики безпеки та оборони (CSDP).

Активним учасником забезпечення миру та встановлення безпеки на міжнародній арені є НАТО. Військово-політичний союз пропагує демократичні цінності та прагне до мирного вирішення суперечок. Однак, якщо дипломатичні переговори зазнають невдачі, НАТО має достатньо військових сил для проведення операцій із запобігання чи врегулювання криз самостійно або у співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями.

НАТО бере участь в операціях і місіях по всьому світу. Темп і різноманітність операцій і місій, у яких бере участь НАТО, зросли з початку 1990-х років. Основними миротворчими місіями та операціями, які проводились НАТО були в Афганістані (2015-2021); операції по боротьбі з піратством (2008-2016); місія Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) в Афганістані (2001-2014); Операція «Активні зусилля» (2001-2016); в Боснії та Герцеговині (1995-2004); в Північній Македонії (2001-2003); в Лівії; Іраку (2004-2011); операція з ліквідації наслідків землетрусу в Пакистані.

Сьогодні НАТО проводить миротворчі операції та місії в Косово; тренувальну місію в Іраку; підтримку Африканського Союзу; охорону Егейського моря; охорона Середземного моря; повітряна поліція.

РОЗДІЛ 3.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ МИРОТВОРЧОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ГЛОБАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

3.1. Перспективи розвитку кібермиротворчої діяльності ООН

Світ переживає численні події, які каталізують зміни та нестабільність. Тому, як наслідок, останніми роками миротворча діяльність зосереджена на усуненні корінних причин конфліктів, таких як бідність і нерівність, а також на сприянні сталому розвитку. Однак кількість нестабільних і непередбачуваних факторів, що сприяють насильству та конфліктам, зростає, включаючи, але не обмежуючись, кібербезпеку, економічний колапс та зміну клімату, що створює нові виклики та вимагає інноваційних стратегій для подолання викликів.

З появою 4-ї промислової революції та постійними захоплюючими інноваціями, що відбуваються в кіберсвіті, такими як штучний інтелект та квантові обчислення, вкрай важливо, щоб миротворчі операції ООН адаптувалися до потреб цієї епохи.

Питання кібербезпеки стає актуальним і пов'язаним з ціллю миротворчих операцій ООН, яка полягає в тому, щоб допомогти конфліктуючим країнам створити умови для тривалого миру. Адже конфлікт, який виникає внаслідок кібератак або інших методів порушення кібербезпеки, не є окремою подією, швидше частиною стратегії, спрямованої на комплексне поширення насильства. Як наслідок, кібербезпека має бути включена до цілісної миротворчої стратегії. Тому миротворці повинні вміти працювати як з цифровим, так і з фізичним простором, а також координувати або проводити діяльність в обох просторах для забезпечення миру.

Вчені передбачили, що миротворці можуть зіткнутися з кіберінцидентами під час, після або навіть за відсутності традиційних бойових дій через збільшення частоти конфліктів і криз із залученням кіберелементів і використання складних миротворчих операцій.

Кіберпростір останніми роками став зброєю, особливо у міждержавних

бойових діях. Можливість включення кіберкомпоненти в майбутні миротворчі операції ООН буде залежати від типу і мандату операції. Однак наразі в Статуті ООН чи інших відповідних документах немає положень щодо створення кібермиротворчих місій.

Недостатня увага до кібервиміру знижує ефективність сучасних миротворчих операцій, які можуть вимагати кібервтручання за різних сценаріїв.

Кібермиротворчість - це використання кіберпростору та технологій інформаційної безпеки для запобігання конфліктам, збереження миру та стабільності, а також вирішення конфліктів у мережі. Це поняття охоплює різні аспекти застосування кіберінструментів для регулювання конфліктів, медіації та сприяння мирним процесам.

Основними напрямками кібермиротворчості є:

1. Кібербезпека та кіберзахист: Розвиток стратегій інформаційної безпеки для запобігання кібератак, захисту критично важливих інфраструктур та даних, що мають важливе значення для забезпечення стабільності та миру.

2. Кібердипломатія: Використання кіберпростору для дипломатичних зусиль та переговорів, що спрямовані на вирішення міжнародних конфліктів.

3. Моніторинг та превентивні заходи: Використання кібераналітики та інших інструментів для виявлення можливих загроз миру, конфліктів або кібератак на ранніх етапах та розробки заходів для їх уникнення.

4. Кіберінфраструктура в місцях конфліктів: Забезпечення доступу до інформаційних технологій та Інтернету в постраждалих від конфліктів областях для покращення комунікації, гуманітарної допомоги та відновлення зв'язків.

5. Кібероперації миротворців: Використання кібертехнологій та інструментів для підтримки миротворчих місій, включаючи забезпечення зв'язку, захисту даних та інформаційну підтримку.

Кібервійна може становити загрозу для міжнародного миру. Наприклад, кібератака може сприяти колапсу держави, спричиняючи збої в роботі критично важливої національної інфраструктури. Країни все більше залежать від кіберсистем для підтримки основних послуг, таких як електромережі,

водопостачання, мережі зв'язку, транспорт і фінансові операції. Якщо кібератака спричинить відключення електроенергії, порушить постачання води, зробить подорожі небезпечними або дестабілізує національну економіку, це поставить під загрозу стабільність країни, а отже, загрожуватиме міжнародному миру та безпеці, що може виправдати розгортання миротворчої місії.

Кіберсфера також може слугувати платформою для порушення прав людини з потенційно серйозними наслідками. Наприклад, повсюдне відключення електроенергії або забруднене водопостачання можуть поставити під загрозу право людей на життя. Право на доступ до інформації та поширення її будь-якими засобами, незалежно від кордонів, також є важливим аспектом прав людини, навіть якщо воно є менш серйозним, ніж загроза праву на життя.

Вчені по-різному ставляться до необхідності кібермиротворчої діяльності. Одні стверджують, що підтримання миру в кіберсфері, захист цивільного населення, запобігання ескалації кіберконфліктів, пропозиція арбітражу та зміцнення довіри – все це залежить від критичності кібермиротворчої діяльності.

Інші – що кібермиротворча діяльність наразі не потрібна, оскільки небезпека кібервійни ще не вивчена повністю.

Кібербезпека набуває все більшого значення в стандартних миротворчих операціях, оскільки місії ООН вразливі до кібератак і шпигунства. Тому ООН потрібно вживати заходи для запобігання ескалації конфліктів та захисту даних від супротивників. Організація Об'єднаних Націй працює над створенням необхідної інфраструктури і протоколів для захисту конфіденційної інформації і запобігання порушенням.

Термін «цифровий миротворець» означає миротворців в зоні конфліктів, які оснащені сучасним цифровим обладнанням. Концепція «кібермиротворця» передбачає виконання уповноваженою особою в кіберпросторі завдань, аналогічних завданням звичайного миротворця.

Організація Об'єднаних Націй зацікавлена в тому, щоб відігравати певну роль у кібермиротворчій діяльності, і нею введено термін «цифрові блакитні

шоломи» (DBH).

Управління інформаційно-комунікаційних технологій ООН (ОІСТ) проявляє ініціативу щодо «підвищення готовності, стійкості та реагування на кібербезпеку», однак цих зусиль недостатньо. Якщо держави-члени звернуться до ООН з проханням надати послуги з кіберзахисту, ця діяльність буде розвиватись інтенсивніше.

Управління інформаційно-комунікаційних технологій ООН провело початкові дослідження кіберзагроз для досягнення Цілей сталого розвитку, і запланувало створення «Операційних центрів ЦБШ (DBH)», які служитимуть для підтримки та навчання кібербезпеці. Ці центри об'єднують експертів з різних куточків світу для вирішення різних проблем, пов'язаних з ІТ.

Крім того, Організація Об'єднаних Націй розглядає можливість вжиття заходів проти кібертероризму, а Антитерористичний центр ООН буде допомагати державам-членам у запобіганні та пом'якшенні наслідків терористичних кібератак. Однак ці зусилля знаходяться на ранніх стадіях.

НАТО досягла значного прогресу в галузі кіберзахисту завдяки створенню Центру передового досвіду з питань спільної кібероборони в Таллінні (Естонія) який діє як центр знань з кіберзахисту.

ООН прийняла сім принципів дій щодо кібербезпеки та кіберзлочинності, щоб стандартизувати політику та заохочувати програми з допомоги державам-членам у задоволенні їхніх потреб у кібербезпеці та кіберзлочинності. Загалом ситуація з кібермиротворчою діяльністю все ще перебуває на дуже ранній стадії.

Після того, як ООН залучить кіберекспертів, наступним завданням буде визначити, як організувати та інтегрувати їх в діючу структуру ООН.

Сучасна структура ООН складається з військового, поліцейського та цивільного блоків, кожен з яких очолює керівник, який підпорядковується керівництву штаб-квартири місії. В цьому контексті постає питання до якого блоку відносити кібермиротворців - до військових, поліцейських чи цивільних підрозділів.

Було рекомендовано створити окремий підрозділ, так званий кіберпідрозділ, присвячений виключно кібермиротворчій діяльності, що сприятиме злагожденості між кібермиротворцями, незалежно від їхнього походження. Також запровадити нову посаду, відому як керівник кіберпідрозділу, який буде здійснювати нагляд за оперативними кіберасpekтами. Незважаючи на те, що ця особа підпорядковуватиметься керівництву та керівнику місії з питань тактичного планування та комунікації, кіберфахівці також будуть доступні на стратегічному рівні, щоб надати поради зі стратегічних питань.

Придбання відповідної кількості кваліфікованих кібермиротворців для місій ООН доволі складне завдання. В даний час ООН залежить від власного персоналу, а також військ і поліції держав-членів для проведення миротворчих операцій. Можливими постачальниками послуг з кібермиротворчості можуть бути військові кіберпідрозділи, такі як Кіберкомандування США з країн-членів та фахівці з кібербезпеки з приватного сектору. Питання отримання необхідного досвіду і вартості, яку ООН може дозволити собі для своєї діяльності, ще вивчається.

Наразі ООН не вистачає необхідних знань і можливостей для формування кібермиротворчих сил, які потребували б досвіду в таких сферах, як національні можливості ведення кібервійни, фішингові схеми, передові віруси та «темна мережа». Тому держави-члени повинні забезпечити власних кіберекспертів відповідними можливостями та досвідом. Однак така передача експертизи може виявитися складним завданням через занепокоєння щодо неупередженості та національних інтересів. Крім того, самі держави стикаються з нестачею фахівців з кібербезпеки, і, за оцінками фахівців, у майбутньому прогнозується 3,5 млн. вакансій у сфері кібербезпеки. Зростаюче залучення держав до кіберпростору викличе необхідність створення міжнародного режиму кібербезпеки для регулювання такої діяльності.

З точки зору правової бази, миротворчі операції можуть проводити кібероперації як за правом режиму збройних конфліктів, так і за правом прав

людини. Очікується, що значення кіберспроможностей зростатиме завдяки їхній оперативній ефективності та результативності. Конкретний тип кібероперації, яка буде дозволена на законних підставах, і наскільки вона може бути нав'язливою, руйнівною або наступальною, в кінцевому підсумку буде залежати від конкретного мандату мирної операції. Таким чином, незважаючи на те, що існуюча нормативно-правова база становить значну проблему, вона може вирішуватися в кожному конкретному випадку, однак потребує більш конкретних вказівок.

Для ефективного впровадження кібермиротворчої діяльності вкрай важливо сприяти розумінню цієї концепції серед усіх країн в рамках Організації Об'єднаних Націй та за її межами. Для досягнення цієї мети необхідні подальші дослідження та обговорення для уточнення визначення, виконання та реалізації цього зобов'язання.

ООН повинна розглянути можливість вжиття низки заходів для оснащення миротворців, які зможуть підтримувати мир у кіберпросторі. Для успішного виконання своїх складних завдань ООН може співпрацювати з командами аналітичних центрів та інститутів, що спеціалізуються на штучному інтелекті, а також налагоджувати робочі відносини з ДВН. Це дозволило б цим командам використовувати інформацію та ресурси понад 50 агенцій та організацій ООН, а також їхніх профільних експертів. Далі ООН має зосередитися на розробці належної та всеосяжної правової бази. Хоча це займе час, але ООН має розпочати цей процес, пам'ятаючи про стрімкий розвиток технологій у всьому світі.

Дискусія про доцільність створення кібермиротворчих сил триває, але для урядів, некомерційних організацій, технологічних компаній та наукових кіл важливо підвищити обізнаність громадськості про ризики, пов'язані з кіберпростором. Сприяючи обізнаності та заохочуючи дії громадян, можна вирішити близько 80% щоденних загроз кібербезпеці. Крім того, основні зацікавлені сторони повинні розробити правову базу, яка каратиме кіберзлочинців і забезпечуватиме заходи кібербезпеки для захисту критичної

інфраструктури та комерційних організацій.

Кібермиротворчість в сучасному світі стає все більш важливою, оскільки цифрові технології стають все більш впливовими у всіх сферах життя. Забезпечення кібербезпеки та використання цифрових інструментів може сприяти вирішенню конфліктів та підтримці мирних процесів.

3.2. Пріоритети миротворчих операцій ООН на сучасному етапі

Права людини є невід'ємним компонентом кожної миротворчої операції Організації Об'єднаних Націй і основним фактором розвитку та гуманітарної діяльності ООН. Успіх таких зусиль залежить від тісної співпраці з місцевими громадами та неурядовими організаціями, які глибоко знають проблеми та можливості для захисту прав людей.

Усі миротворчі операції Організації Об'єднаних Націй зобов'язані виступати за захист цивільного населення. Для цього можуть використовуватися невійськові інструменти, зокрема сильна політична пропаганда, достовірні звіти та зв'язок із громадами. Багато місій підтримують національні органи влади у виконанні їхніх обов'язків щодо захисту, у тому числі шляхом підтримки поліції, установ верховенства права та безпеки та національних планів дій для кращого захисту дітей і боротьби з сексуальним насильством.

На зустрічі міністрів миротворчої діяльності 7-8 грудня 2021 року представники понад 80 держав-членів ООН обговорили поточні виклики та можливі вдосконалення миротворчої діяльності ООН – переважно на рівні міністрів закордонних справ або міністрів оборони. Крім того, вони оголосили про конкретні обіцянки, спрямовані на сприяння успіху та ефективності миротворчих операцій ООН.

На цій зустрічі було оголошено про широкий спектр зобов'язань щодо посилення миротворчих операцій ООН. Це включало, серед іншого, гелікоптери для медичної евакуації, пропозиції щодо навчання персоналу штаб-квартири ООН і пілотування мережі жінок-миротворців у формі.

Країни-члени підтримали ініціативу реформування «Дії з підтримання миру» (A4P), ініційовану Генеральним секретарем Антоніу Гутеррішем, а також стратегію її впровадження «Дії з підтримання миру+» (A4P+).

Важливими питаннями реформування став розвиток медичного потенціалу та використання технологій у миротворчих операціях ООН. Мета Організації Об'єднаних Націй полягає в тому, щоб технологічно забезпечити миротворчі операції, щоб, наприклад, покращити безпеку таборів ООН і автоколон, отримати більш повну оперативну картину та забезпечити цифровий зв'язок.

Крім того, ООН має намір розширити медичну інфраструктуру для підвищення безпеки та захисту миротворців під час операцій. Пандемія коронавірусної хвороби COVID-19 у 2019 році стала прикладом того, наскільки важлива медична забезпеченість. Також має бути посилено медичне обслуговування жінок-миротворців, в тому числі, у сфері психічного здоров'я.

У XXI столітті ООН взяла курс на оновлення своєї діяльності, запровадивши гендерну перспективу на всіх функціональних рівнях, включаючи миротворчі операції. Відправною точкою цього процесу стала тематична Резолюція Ради Безпеки ООН (2000), якою наголошено на важливості участі жінок у врегулюванні збройних конфліктів, мирних переговорах та постконфліктній відбудові.

Цей аспект миротворчої діяльності зосереджується на необхідності особливого підходу, відповідальності та відданості зміцненню участі, захисту та прав жінок у всьому спектрі конфліктів.

Резолюція Ради Безпеки ООН (2000) закликала до миротворчої діяльності в нових сферах: запобігання насильству щодо жінок; посилення захисту прав жінок та дівчат, які перебувають у конфлікті, з особливою увагою до випадків сексуального та гендерно зумовленого насильства; а також запровадження гендерної перспективи як нового інструменту в усіх механізмах запобігання та врегулювання внутрішніх збройних конфліктів та розбудови тривалого миру.

Досвід ООН протягом багатьох років показав, що жінки-миротворці

демонструють високий рівень професіоналізму, дисципліни та командної роботи, які вимагаються від миротворчого персоналу. Тому участь жінок має вирішальне значення для оперативної ефективності всього спектру миротворчих заходів ООН.

Участь жінок не повинна спрощуватися до присутності в зоні конфлікту для підвищення дисципліни серед миротворчих військ ООН. Наприклад, жінки-солдати надають безцінну перспективу при плануванні операцій і прийнятті ключових рішень, особливо тих, що стосуються цивільного населення (жінок і дівчат). Жінка забезпечує цілісний підхід до виконання свого мандату в складному миротворчому середовищі, що постійно розвивається.

Стратегія гендерного мейнстримінгу сприяє виробленню цілісного та широкого підходу до виконання мандатів миротворчих операцій ООН. Ця стратегія передбачає аналіз та включення гендерних перспектив у планування, реалізацію, моніторинг та оцінку всіх політичних процесів та програм, що реалізуються для забезпечення рівності між жінками та чоловіками. І однією з головних цілей гендерного мейнстримінгу є імплементація принципу гендерної недискримінації в усі програмні документи.

Цей принцип має бути реалізований на всіх функціональних рівнях, від штаб-квартири ООН до польових операцій. Відповідно до цієї мети радники з гендерних питань були залучені до всіх багатовимірних миротворчих місій, гендерні підрозділи були створені для всіх багатовимірних миротворчих місій

Статистика щодо миротворчого персоналу ООН свідчить про певні позитивні результати у збільшенні участі жінок у миротворчих контингентах ООН. У 1993 році жінки становили 1% військового персоналу, а вже у 2020 році з понад 85 тис. миротворців жінки становили: майже 5% - жінки-військові, 11% - жінки-поліцейські і 34% - експерти юстиції та пенітенціарного персоналу, наданого урядом у миротворчих місіях. Незважаючи на те, що ООН заохочує та виступає за залучення жінок до виконання службових обов'язків у формі, відповідальність за залучення жінок у поліцію та армію лежить на державах-членах.

Сьогодні ООН активно працює над залученням більшої кількості жінок до миротворчих зусиль по всьому світу. На 2028 рік у військових контингентах планується 15% жінок, для військових спостерігачів і штабних офіцерів – 25%, у підрозділах поліції – кожна п'ята.

Великі і складні миротворчі операції ООН розгортаються в деяких з найбільш небезпечних районів світу, в яких гостро не вистачає сприятливої інфраструктури. Вони стикаються зі значними труднощами у забезпеченні належного управління навколишнім середовищем, але наслідки недостатньої ефективності в цій сфері є серйозними: особливо у світлі вразливості екосистем і суспільств, в яких розгортаються ці операції. Останніми роками держави-члени ООН посилили свою увагу до управління навколишнім середовищем.

У 2015 році Екологічна стратегія Департаменту польової підтримки Організації Об'єднаних Націй (DFS) почала приділяти більше уваги управлінню навколишнім середовищем, зробивши його одним із головних пріоритетів департаменту.

Департамент польової підтримки (DFS) є постачальником послуг для міжнародних миротворчих операцій, включаючи миротворчі операції, спеціальні політичні місії. Місія ДФС полягає в тому, щоб допомагати таким миротворчим операціям досягати успіху за допомогою швидких, ефективних, результативних і відповідальних рішень. Бачення департаменту полягає в досягненні операційної досконалості в забезпеченні надійних, послідовних і стійких результатів для клієнтів і зацікавлених сторін. Департамент співпрацює з партнерами ООН та країнами, які не є членами ООН, допомагаючи планувати, мобілізувати та підтримувати операції в деяких із найскладніших об'єктів у світі. Також DFS також підтримує зусилля із запобігання, правозастосування, виправлення та притягнення до відповідальності за сексуальну експлуатацію, а також усі інші форми неправомірної поведінки під час миротворчих операцій.

Серед вжитих департаментом заходів в сфері захисту довкілля під час миротворчих операцій є: створення стратегічної координаційної функції в Офісі заступника Генерального секретаря; більш ретельний моніторинг екологічних

ризиків; встановлення трирічного партнерства з ЮНЕП у сфері технічної допомоги під назвою REACT; а також оприлюднення більш сильної нормативно-правової бази щодо поводження з відходами.

Екологічна стратегія Департаменту польової підтримки Організації Об'єднаних Націй (DFS) набула чинності в січні 2017 року. У цій стратегії було викладено цілі, яких DFS прагнула досягти до 2023 року щодо управління навколишнім середовищем під час миротворчих операцій.

Основними цілями «першої фази» до червня 2020 року було визначено за п'ятьма ключовим напрямками:

- впровадження системи екологічного менеджменту
- енергетика,
- водопостачання та водовідведення,
- тверді відходи,
- вплив на навколишнє середовище.

Першим завданням є впровадження системи управління, яка була б ефективною для досягнення цілей екологічної стратегії. Посилена увага приділятиметься підвищенню обізнаності та змінам у поведінці як персоналу ООН, так і військових та поліцейських контингентів, при цьому навчання стане обов'язковим у деяких сферах.

Друге завдання - зменшити загальний попит на енергію за рахунок підвищення ефективності; збільшити частку використовуваної енергії, що виробляється з відновлюваних джерел; знизити рівень забруднення, що створюється миротворчими операціями.

Виконання даного завдання передбачає поступове впровадження як поведінкових стимулів, так і ефективної інфраструктури – комплексного вирішення проблеми попиту та пропозиції на електроенергію. Пріоритетними будуть зміни, які легко впровадити та з низькою початковою вартістю: зменшення потреби в енергії (включаючи модернізацію систем освітлення, більш ефективне кондиціонування повітря та навантаження на розетки), а також покращення дизайну об'єктів. Управління парком генераторів буде

пріоритетом для максимального використання потенціалу гібридних генераторів з низьким рівнем проникнення (відновлюваних джерел енергії та систем зберігання). Першочергові зусилля будуть зосереджені на проведенні енергетичного аудиту та проектуванні/розробці проектів для систем відновлюваної енергетики, які будуть підключені до генераторних мереж. Щоб покращити збір та аналіз даних, інтелектуальні лічильники енергії встановлюватимуться у всіх місцях для вимірювання обсягу кВт-год. Для того, щоб уможливити перехід автопарку на більш ефективні моделі, будуть вивчені можливості для поліпшення якості палива (вмісту сірки) в дизельному паливі, придбаному за допомогою контрактів глобальних систем.

Завдання №3 - берегти воду та знизити рівень ризику для персоналу, місцевих громад та екосистем від практики управління стічними водами.

Загальний підхід до водопостачання та водовідведення зосереджений на: управлінні ризиками, визначенні відповідних технологій та оптимізації ресурсів.

Покращений моніторинг ґрунтових та поверхневих вод забезпечить стале використання води, а управління попитом на воду буде спрямоване на зменшення як споживання води, так і утворення стічних вод. З цією метою встановлюються додаткові лічильники та надаються водозберігаючі прилади для централізованих закупівель. Місії також будуть заохочуватися до дослідження альтернативних джерел води, в тому числі шляхом повторного використання та переробки.

Завдання - покращити управління відходами та знизити рівень ризику від відходів для персоналу, місцевих громад та екосистем. Проблема накопичених застарілих відходів, особливо небезпечних, має вирішуватися безпосередньо за допомогою вдосконаленого управління запасами, схем повернення, реєстрації продукції, інформаційних кампаній та процедур утилізації. Місіям буде запропоновано призначити офіцерів з питань поводження з відходами для забезпечення впровадження передового досвіду та покращення дотримання вимог та ефективності роботи підрозділів та персоналу ООН.

Завдання №5 позитивний вплив на навколишнє середовище. Розробка відповідних методологій оцінки впливу миротворчих операцій на навколишнє середовище – у тому числі на природні та культурні ресурси. Нормативно-правова база про заборону шкоди природі, вивіз сміття, збереження культурної спадщини та інших сфер, а також проведення комунікаційної роботи, щоб підкреслити користь суспільству та екосистемам у довгостроковій перспективі.

За допомогою Екологічної стратегії ДФС Департамент має намір до червня 2023 року реалізувати своє бачення розгортання «відповідальних місій, які досягають максимальної ефективності використання природних ресурсів і діють з мінімальним ризиком для людей, суспільств та екосистем; сприяти позитивному впливу на них скрізь, де це можливо».

Висновок до 3-го розділу

Кібермиротворчість ООН - це сукупність заходів, спрямованих на захист інтернет-простору, боротьбу з кіберзагрозами та кібератаками, а також на підтримку кібербезпеки для забезпечення міжнародного миру та стабільності. ООН зосереджує увагу на вирішенні проблем кібербезпеки та кіберміжнародної безпеки через співпрацю з державами-членами та різними міжнародними партнерами.

Діяльність ООН у сфері кібербезпеки включає:

1. Створення нормативно-правової бази.
2. Запобігання кібератакам та кіберзагрозам.
3. Зміцнення кіберінфраструктури та засобів захисту.
4. Кібердипломатія та співпраця.

Це лише кілька аспектів діяльності ООН у сфері кібермиротворчості. ООН продовжує розвивати свою роботу в цьому напрямку, оскільки кібербезпека стає все більш важливою для забезпечення стабільності та безпеки в сучасному світі.

- розвиток медичного потенціалу та покращення медичного

обслуговування миротворців, в тому числі, у сфері психічного здоров'я;

- технологічне забезпечення миротворчих операцій - покращення безпеки таборів ООН і автоколон, забезпечення цифрового зв'язку;

- продовження реалізації стратегії гендерного мейнстримінгу - імплементація принципу гендерної недискримінації.

Ще одним напрямком вдосконалення миротворчої діяльності є забезпечення належного управління навколишнім середовищем. Нерідко миротворчі операції ООН розгортаються стикаються зі значними труднощами, пов'язаними із вразливістю екосистем суспільств, в яких розгортаються ці операції. Тому, останніми роками держави-члени ООН посилили свою увагу до питань довкілля. Екологічною стратегією Департаменту польової підтримки ООН, яка набула чинності в січні 2017 року передбачено такі ключові напрямки:

- 1) впровадження ефективної системи екологічного менеджменту для досягнення цілей екологічної стратегії. Підвищення обізнаності у поведінці як персоналу ООН, так і військових та поліцейських контингентів;

- 2) зменшення загального попиту на енергію за рахунок підвищення ефективності; збільшення частки енергії, що виробляється з відновлюваних джерел; зниження рівня забруднення, що виникає в результаті миротворчих операцій;

- 3) збереження води та зниження рівня ризику для персоналу, місцевих громад та екосистем;

- 4) покращення управління відходами та зниження ризиків від відходів для персоналу, місцевих громад та екосистем. Місіям буде запропоновано призначити офіцерів з питань поводження з відходами для забезпечення впровадження передового досвіду та покращення дотримання вимог та ефективності роботи підрозділів та персоналу ООН;

- 5) розробка відповідних методологій оцінки впливу миротворчих операцій на навколишнє середовище – у тому числі на природні та культурні ресурси.

ВИСНОВКИ

Миротворчі операції підтримують не тільки мир і безпеку, але й сприяють політичному процесу, захищають цивільне населення, допомагають в роззброєнні, демобілізації та реінтеграції колишніх комбатантів; підтримують організацію виборів, захищають та просувають права людини.

Миротворча діяльність ООН – це унікальне глобальне партнерство, яке об'єднує Генеральну Асамблею, Раду Безпеки, Секретаріат, країни, що надають війська та поліцію, а також уряди приймаючих країн у спільних зусиллях для підтримки міжнародного миру та безпеки. Основними принципами забезпечення міжнародного миру та безпеки є: згода сторін; неупередженість; незастосування сили, за винятком випадків самооборони або захисту мандату.

Першу миротворчу місію ООН було засновано в травні 1948 року, коли Рада Безпеки санкціонувала направлення невеликої кількості військових спостерігачів ООН на Близький Схід для формування органу ООН зі спостереження за виконанням умов перемир'я (ОНВУП, англ. UNTSO) для моніторингу виконання Угоди про перемир'я між Ізраїлем та арабськими сусідами.

З тих пір у 72 миротворчих операціях ООН взяли участь понад 1 млн. жінок і чоловіків, які врятували незліченну кількість життів. У 2022 році миротворчі війська ООН приймають участь у 12 операціях з підтримки миру. В цих заходах задіяно понад 87 тис. військових, поліцейських та цивільних співробітників, які є представниками 121 країни. 3500 миротворців трагічно загинули заради миру.

Миротворці ООН є вихідцями з усіх верств суспільства, мають різне культурне коріння і представляють дедалі більше держав-членів. Усі миротворці – це цивільний, військовий та поліцейський персонал, який працює спільно. Роль та обов'язки миротворців з часом змінюються, оскільки мандати з підтримки миру стають все більш складними та багатопрофільними. Жінки-миротворці також довели, що в усіх сферах діяльності з підтримки миру вони

здатні виконувати ті ж функції, що й їхні колеги-чоловіки, на тому ж рівні і в таких же важких умовах.

Якщо у 1993 році жінки-миротворці становили 1% від загального дислокованого військового та поліцейського персоналу, то у 2019 році на частку жінок припадало 4,7% військового та 10,8% поліцейського персоналу (з приблизно 95 000 миротворців у складі місій ООН з підтримки миру).

Протягом багатьох років з моменту здобуття незалежності Україна була важливим донором міжнародного миру та безпеки. З 1992 року понад 40 тис. українських військових брали участь у миротворчих операціях у Європі (балканські країни, Грузія, Кіпр), Азії (Афганістан, Таджикистан, Ліван, Східний Тимор), Африка (Судан, Кот-д'Івуар, Ліберія, Демократична Республіка Конго) та Латинській Америці (Гватемала)

Після закінчення холодної війни ООН перейшла від «традиційних» місій, які передбачають лише спостереження, до складних «багатовимірних» місій. Миротворча діяльність ООН, яка була спочатку розроблена як засіб вирішення міждержавних конфліктів, все частіше почала застосовувалася у внутрішньодержавних конфліктах і громадянських війнах.

Миротворці ООН все частіше стали виконувати широкий спектр складних завдань: допомога у розбудові стійких інститутів управління, моніторинг дотримання прав людини, реформування сектору безпеки, роззброєння, демобілізація та реінтеграція колишніх комбатантів. Незважаючи на те, що військовий контингент залишався основою більшості миротворчих операцій, до складу миротворців почали включати інших спеціалістів, зокрема: адміністраторів; економістів; офіцерів поліції; юристів; саперів; спостерігачів за виборами; правозахисників; фахівців з цивільних справ та управління; гуманітарних працівників; експертів з комунікацій тощо.

У 90-х роках ХХ ст. кількість миротворчих операцій стрімко зросла. В цей період Рада Безпеки ООН санкціонувала 20 нових операцій, а кількість миротворців збільшилась від 11 до 75 тис. осіб. (це операції в колишній Югославії, Руанді, Сомалі тощо). Ці резонансні миротворчі операції зазнали

критики, оскільки миротворці стикалися з ситуаціями, коли ворогуючі сторони не дотримувалися мирних угод або коли самі миротворці не отримували належних ресурсів чи політичної підтримки. У міру зростання кількості жертв серед цивільного населення та продовження бойових дій репутація миротворчої діяльності ООН постраждала.

В кінці XX століття ООН провела реформи щоб зміцнити свою здатність ефективно керувати та підтримувати операції в місцях конфліктів.

У першому десятилітті XXI століття миротворча діяльність ООН виявилася напруженою. Все частіше миротворці працювали у віддалених, небезпечних і нестабільних у політичному контексті країнах. До травня 2010 року миротворча діяльність ООН увійшла у фазу консолідації. ООН все частіше почала співпрацювати з іншими міжнародними та регіональними організаціями, такими як Африканський Союз (АС), Економічне співтовариство держав Західної Африки (ЕКОВАС) або Європейського Союзу (ЄС).

З точки зору персоналу, який служить в миротворчих військах у світі, Бангладеш була країною, що здійснила найбільший внесок (7278 миротворців), Непал був другому місці (6231), Індія – третє (6089). Бюджет миротворчих операцій ООН на 2021-2022 фінансовий рік становив 6,38 млрд. дол. США. Країнами, які виділили найбільші суми внесків на проведення миротворчих операцій ООН у 2020-2021 рр. були: США (27,89%); Китай (15,21%); Японія (8,56%).

ЄС також відіграє провідну роль у миротворчих операціях, запобіганні конфліктам та зміцненні міжнародної безпеки. Майже 4000 європейських жінок та чоловіків допомагають сприяти миру та безпеці там, де це необхідно. Відтоді, як у 2003 році було розпочато перші місії та операції Спільної політики безпеки та оборони (CSDP), ЄС провів понад 37 закордонних миротворчих цивільних та військових місій та операції в країнах Європи, Африки та Азії. Сьогодні існує 23 поточна місія та операція ЄС відповідно до Спільної політики безпеки та оборони (CSDP).

Активним учасником забезпечення миру та встановлення безпеки на

міжнародній арені є НАТО. Військово-політичний союз пропагує демократичні цінності та прагне до мирного вирішення суперечок. Однак, якщо дипломатичні переговори зазнають невдачі, НАТО має достатньо військових сил для проведення операцій із запобігання чи врегулювання криз самотійно або у співпраці з іншими країнами та міжнародними організаціями.

НАТО бере участь в операціях і місіях по всьому світу. Темп і різноманітність операцій і місій, у яких бере участь НАТО, зросли з початку 1990-х років. Основними миротворчими місіями та операціями, які проводились НАТО були в Афганістані (2015-2021); операції по боротьбі з піратством (2008-2016); місія Міжнародних сил сприяння безпеці (МССБ) в Афганістані (2001-2014); Операція «Активні зусилля» (2001-2016); в Боснії та Герцеговині (1995-2004); в Північній Македонії (2001-2003); в Лівії; Іраку (2004-2011); операція з ліквідації наслідків землетрусу в Пакистані.

Сьогодні НАТО проводить миротворчі операції та місії в Косово; тренувальну місію в Іраку; підтримку Африканського Союзу; охорону Егейського моря; охорона Середземного моря; повітряна поліція.

Кіберпростір останніми роками став зброєю, особливо у міждержавних бойових діях. Тому, кібербезпека має бути включена до цілісної миротворчої стратегії. Миротворці повинні вміти працювати як з цифровим, так і з фізичним простором і в миротворчі операції ООН має включатися кіберкомпонента. Однак наразі в Статуті ООН чи інших відповідних документах немає положень щодо створення кібермиротворчих місій, що знижує ефективність сучасних миротворчих операцій.

Основними напрямками кібермиротворчості є:

1. Кібербезпека та кіберзахист;
2. Кібердипломатія;
3. Моніторинг та превентивні заходи
4. Кіберінфраструктура в місцях конфліктів;
5. Кібероперації миротворців.

НАТО має певний прогрес в галузі кіберзахисту завдяки створенню Центру передового досвіду з питань спільної кібероборони в Таллінні (Естонія).

Наразі ООН не вистачає необхідних знань і можливостей для формування кібермиротворчих сил. Тому держави-члени повинні забезпечити власних кіберекспертів відповідними можливостями та досвідом, які самі стикаються з нестачею фахівців з кібербезпеки, і, за оцінками, у майбутньому прогнозується 3,5 млн. вакансій у сфері кібербезпеки.

Іншими основними напрямками реформування миротворчої діяльності ООН є:

- розвиток медичного потенціалу та покращення медичного обслуговування миротворців, в тому числі, у сфері психічного здоров'я;
- технологічне забезпечення миротворчих операцій - покращення безпеки таборів ООН і автоколон, забезпечення цифрового зв'язку;
- продовження реалізації стратегії гендерного мейнстримінгу - імплементація принципу гендерної недискримінації.

Ще одним напрямком вдосконалення миротворчої діяльності є забезпечення належного управління навколишнім середовищем. Нерідко миротворчі операції ООН розгортаються стикаються зі значними труднощами, пов'язаними із вразливістю екосистем суспільств, в яких розгортаються ці операції. Тому, останніми роками держави-члени ООН посилили свою увагу до питань довкілля. Екологічною стратегією Департаменту польової підтримки ООН, яка набула чинності в січні 2017 року передбачено такі ключові напрямки:

-1) впровадження ефективної системи екологічного менеджменту для досягнення цілей екологічної стратегії. Підвищення обізнаності у поведінці як персоналу ООН, так і військових та поліцейських контингентів;

2) зменшення загального попиту на енергію за рахунок підвищення ефективності; збільшення частки енергії, що виробляється з відновлюваних джерел; зниження рівня забруднення, що виникає в результаті миротворчих операцій;

3) збереження води та зниження рівня ризику для персоналу, місцевих громад та екосистем;

4) покращення управління відходами та зниження ризиків від відходів для персоналу, місцевих громад та екосистем. Місіям буде запропоновано призначити офіцерів з питань поводження з відходами для забезпечення впровадження передового досвіду та покращення дотримання вимог та ефективності роботи підрозділів та персоналу ООН;

5) розробка відповідних методологій оцінки впливу миротворчих операцій на навколишнє середовище – у тому числі на природні та культурні ресурси.

Розгортання сучасних місій має бути максимально ефективним щодо використання природних ресурсів і з мінімальними ризиками для людей, суспільств та екосистем.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Артем'єв С. Р. Щодо актуальності виконання завдань екологічної безпеки у миротворчих операціях. URL: <http://repositsc.nuczu.edu.ua/bitstream>
2. Віднянський С. Особливості становлення зовнішньої політики незалежної України. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. К.: Інститут історії України НАН України, 2011. № 20. С. 18–40.
3. Гевко В. Україна в контексті тенденцій сучасного світового розвитку. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Ues/2009_3/Articles/3/Viktoriya%20Hevk.pdf
4. Голик М. М. Українські миротворці як приклад мужності, відваги та героїзму. *Військово-науковий вісник*. 2012. Вип. 18. С. 15–25.
5. Дронговський О. С. Правове регулювання участі Збройних Сил України в міжнародних операціях з підтримання миру та безпеки. *Юридична наука*. 2013. № 5. С. 89-98.
6. Жукорська Я. М. Історія виникнення та становлення миротворчої діяльності ООН. *Часопис Київського університету права*. 2020. 4. С. 423-425.
7. За роки незалежності українські воїни провели 27 миротворчих операцій. URL: <https://armyinform.com.ua/2019/07/za-roky-nezalezhnosti-ukrayinski-voyin/>
8. Їжак О. І. Багатонаціональні операції за участю України: юридичні, політичні і військові аспекти реалізації політики позаблоковості. Аналітична записка. URL: <http://dp.niss.gov.ua/articles/414/>
9. Історія миротворчої діяльності Збройних Сил України. URL: <https://www.mil.gov.ua/diyalnist/mirotvorchist/istoriya-mirotvorchoi-diyalnosti-zbroj-nii-sil-ukraini.html>
10. Кіреєв С. Л. Правове регулювання участі Збройних Сил України у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки. *Юридична наука*. 2014. 1. С. 92–99.

11. Князева М. В. Миротворчі операції ООН: міжнародна-правова основа та практика: магістерська робота; Миколаїв: НУК, 2020. 122 с. URL: <http://eir.nuos.edu.ua/handle/123456789/3658>
12. Котелянець О. Цивільна складова міжнародних миротворчих місій: порядок денний для України: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL.: <http://www.niss.gov.ua/articles/841>
13. Кремньова, А. Поняття миротворчості в міжнародному праві. *Підприємництво, господарство і право*. 2010. № 10. С. 114-117.
14. Кропивченко, С. Як стати миротворцем, або Про особливості комплектування миротворчих підрозділів. *Народна армія*. 2010. 2 верес. С. 4.
15. Кулеха, І. Лицарі «голубих шоломів». *Юридичний вісник України*. – 2011. 6-12 серп. С. 12.
16. Лега А. Ю. Основні напрямки діяльності українських миротворчих підрозділів (1992 – 2006 рр.). *Україна ХХ ст.: Культура, ідеологія, політика*. 2007. Вип. 12. С. 485-494.
17. Лицарі «блакитних шоломів» : бібліографічний посібник / упоряд. Н. Л. Карпінська; обласна бібліотека для юнацтва ім. О. Гончара. Полтава, 2016. 32 с.
18. Миротворчі місії ООН: в яких країнах світу проводилися та де тривають зараз. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2019/12/02 /infografika/ poli-tyka/ myrotvorchi-misiyi-oon-yakux-krayinax-svitu-provodylysysya-ta-tryvayut-zaraz>
19. Миротворчість в сучасних міжнародних відносинах. URL: https://istfak-mgu.at.ua/publ/procesi_regionalizaciji_ta_globalizaciji_jak_dominanta_svitovogo_rozvitku/mirotvorchist_v_suchasnikh_mizhnarodnikh_vidnosinakh/1-1-0-145.
20. Миротворчість. Українська дипломатична енциклопедія. Київ, 2004, т. 2, с. 46. 6. Морозов, Г. И. (1999).
21. Міжнародна миротворча діяльність МВС України. Перспективи розвитку на 2015 рік. URL: <http://naia.kiev.ua/smc/index.php/ua/mizhnarodna-myrotvorcha-diialnist-mvs-ukrainy.html>

22. Міжнародне співробітництво, миротворча діяльність, контроль над озброєннями. Біла книга 2006. Оборонна політика України. 2007. № 4. С. 51-62
23. Назар Н. Миротворча діяльність як головний метод розбудови системи міжнародної безпеки. II Міжнародні наукові читання імені Богдана Гаврилишина: збірник матеріалів (м. Тернопіль, 10 грудня 2022 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2022. С. 29-32.
24. Назар Н. Проблеми та перспективи реформування миротворчої діяльності ООН. III Міжнародні наукові читання імені Богдана Гаврилишина: збірник матеріалів (м. Тернопіль, 29 листопада 2023 року). Тернопіль: ЗУНУ, 2023.
25. НАТО: де і з якою метою здійснюються операції та місії Північноатлантичного альянсу. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/12/09/infografika/svit/nato-yakoyu-metoyu-zdijsnyuyutsya-operacziyi-ta-misiyi-pivnichnoatlantychnoho-alyansu>
26. Офіційний сайт United Nations Peacekeeping. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/print/our-history>
27. Офіційний сайт КМЄС. <https://www.euam-ukraine.eu/ua/our-mission/about-us/>
28. Палагнюк Ю. В. Сучасний стан та перспективи співробітництва НАТО та України у сфері миротворчості. *Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили]*. Сер.: Політологія. 2008. Т. 93. Вип. 80. С. 31–34. 10.
29. Пацьох О. С., Раєвич Т. І. Участь України в миротворчій діяльності Організації Об'єднаних Націй. URL: http://www.nbuv.gov.ua/portal/natural/nvvn/misnarod_vidnos/2008_6/R1/7.pdf
30. Петрова Л. В. Участь України у миротворчих операціях ООН: правові та практичні питання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2019. Серія ПРАВО. Випуск 58. Том 2 С. URL: <https://visnyk-juris-uzhnu.com/wp-content/uploads/2020/12/No.58-2.pdf#page=191>
31. Політико-правові засади миротворчої операції в Донбасі: світовий

досвід для України. Наукова записка / Кресін О.В. (кер. авт. кол., наук. ред.), Проценко І.М., Савчук К.О., Стойко О.М. Київ: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2018. С. 66.

32. Поточний стан миротворчої діяльності України. URL: <http://prismua.org/>.

33. Прилипа, О.. Україна в контексті миротворчих операцій ООН. Дипломатична академія. України. *Науковий вісник*. 2003. вип. 8, с. 181–192.

34. Проблемні питання миротворчої діяльності України. URL: <http://prismua.org/>.

35. Радбез ООН виводить миротворчу місію з Малі. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3730009-radbez-oon-vivodit-mirotvorcu-misiu-z-mali.html>

36. Рєпін І. В. Миротворчий інститут ООН: віхи створення та розвитку. *Військово-науковий вісник*. 2012. Випуск 18. С. 77–84.

37. Романюк Н, Більчук О. Участь України в миротворчих місіях в Організації Об'єднаних Націй. *Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії. Міжнародні відносини*. 2021. 2(10). URL: <https://www.relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/208/187>

38. Статут ООН. URL: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_010

39. Філіпчук В. Міжнародна миротворчість та війна на сході України: чи є точки дотику? Превентивна дипломатія, миротворчість, підтримка миру та миробудівництво у врегулюванні «українського конфлікту. Київ. 2016. Міжнародний центр перспективних досліджень (МЦПД). 42 с.

40. Цюрупа М. В. Миротворчі операції як міжнародно-правовий та воєнногуманітарний феномен. К.: ВГІ НАОУ, 2003. 78 с.

41. Шелест Г. Миротворчість під час війни. Перспективи миротворчої діяльності України. Київ: Українська призма, 2017. 14 с.

42. Що відомо про українських миротворців? URL: <https://www.armyfm.com.ua/shho-vidomo-pro-ukrainskih-mirotvorciv/>.

43. MINUSMA. URL: <https://minusma.unmissions.org/en/mandate-0>.

44. MONUSCO. URL: <https://monusco.unmissions.org/en/mandate>.
45. Mujtaba Rafid Rafa. Peacekeeping to Cyber Peacekeeping: The Changing Dynamics of UN Peacekeeping and the Future. May 2023.
46. Operations and missions: past and present. URL: https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52060.htm
47. Peacekeeping operations fact sheet 2022. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/peacekeeping-fact-sheet-september-2022>
48. Peacekeeping operations fact sheet 2023. URL: <https://peacekeeping.un.org/en/peacekeeping-fact-sheet-february-2023>
49. The Biggest Contributors to UN Peacekeeping Operations
URL: <https://www.statista.com/>
50. UNFICYP. URL: <https://unficyp.unmissions.org/mandate>.
51. UNISFA. URL: <https://unisfa.unmissions.org/mandate>.
52. United Nations Peacekeeping. URL: <https://peacekeeping.un.org/en>
53. UNMIK. URL: <https://unmik.unmissions.org/mandate>.
54. UNMISS. URL: <https://unmiss.unmissions.org/mandate>